

საჯარო სამართლის იურიდიული პირი -
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ქართული ფილოლოგიის დარგობრივი დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

თათია დავითაძე

მედეას მითოპოეტური სახე მითოსსა და ლიტერატურაში

სპეციალობა - ფილოლოგია

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

ბათუმი

2025

საჯარო სამართლის იურიდიული პირი -
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ქართული ფილოლოგიის დარგობრივი დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

თათია დავითაძე
მედეას მითოპოეტური სახე მითოსსა და ლიტერატურაში

სპეციალობა - ფილოლოგია

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: მარინე გიორგაძე

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი,
ფილოლოგიის დოქტორი

ბათუმი

2025

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის დარგობრივ დეპარტამენტში.

როგორც წარმოდგენილი ნაშრომის ავტორი, ვაცხადებ, რომ ნაშრომი წარმოადგენს ჩემს ორიგინალურ ნამუშევარს და არ შეიცავს სხვა ავტორების მიერ აქამდე გამოქვეყნებულ, გამოსაქვეყნებლად მიღებულ ან დასაცავად წარდგენილ მასალებს, რომლებიც ნაშრომში არ არის მოხსენიებული ან ციტირებული სათანადო წესების შესაბამისად.

თათია დავითაძე

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მარინე გიორგაძე

ფილოლოგიის დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის პროფესორი.

შემფასებლები:

თინა შიოშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის პროფესორი.

ირინე დარჩია

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი.

ინგა შამილიშვილი

ფილოლოგიის დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის პროფესორი.

სადისერტაციო ნაშრომის საჯაროდ დაცვა შედგება 2025 წლის 24 დეკემბერს, 16:00 საათზე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოზე.

მისამართი: ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, რუსთაველის / ნინოშვილის ქ. 32/35, აუდიტორია N37.

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია ბსუ - ს ბიბლიოთეკასა და ამავე უნივერსიტეტის ვებ - გვერდზე (<https://bsu.edu.ge/>).

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
სადისერტაციო საბჭოს მდივანი:

პროფესორი მაია კიკვაძე

შესავალი: კოლხეთის ძლევა მოსილი ცივილიზაცია მუდმივ ინტერესს იწვევდა ანტიკურობაში. ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში შთამბეჭდავად აღწერილი კოლხეთის სამეფოს ძლიერება და სიმდიდრე, არგონავტების მითი ამის ნათელი დასტურია. ბერძნული წყაროები აღწერენ კოლხეთის უნიკალურ გეოგრაფიულ მდებარეობას, მის სავაჭრო პოტენციალს. ცნობილი იყო, რომ კოლხეთი ერთგვარ კარიბჭეს წარმოადგენდა მთლიანად აზიისკენ, ხოლო მისი წილი შავი ზღვის სანაპირო საუკეთესო იყო კოლონიების დასაარსებლად; სხვადასხვა ისტორიული და მითოლოგიური წყაროს მიხედვით, აქ უხვად იყო ოქროს საბადოები; კოლხები ფლობდნენ ცოდნას მეტალურგიულ ტექნოლოგიებზე, სამედიცინო და წამალთმცოდნეობის, ასევე მცენარეთმცოდნეობის სფეროში, საიდუმლო დამწერლობაზე, რაც იმ დროის საბერძნეთში დიდმნიშვნელოვან მიღწევად ითვლებოდა; სწორედ, ეს იყო მთავარი მიზეზი (ეკონომიკური, გეოგრაფიული, კულტურული), რის გამოც ისწრაფვოდნენ უცხო მიწის დასაპყრობად, რასაც ადასტურებს არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი მასალებიც, რაც ერთგვარი დასტურია ანტიკური საბერძნეთისა და ძველი კოლხეთის მჭიდრო ეკონომიკური ურთიერთობისა და ბერძნების გაცხოველებული ინტერესისა კოლხური კულტურისადმი.

სწორედ ამ ისტორიული პერიპეტეების საფუძველზე შეიქმნა მითი არგონავტების შესახებ, რომელიც მოგვითხრობს ბერძნების კოლხეთში მოგზაურობას ოქროს საწმისის მოტაცების მიზნით. უამრავი მოსაზრება არსებობს იმის შესახებ, თუ რა მოიაზრებოდა ოქროს საწმისში, ყველა გამოთქმულ აზრს აქვს არსებობის უფლება, თუმცა, ისიც ლოგიკურია, ვიფიქროთ, რომ ეს, შესაძლოა, ყოფილიყო ოქროს მოპოვების ხერხების უძველესი საიდუმლო დამწერლობის ან მეტალურგიის თეორიული და პრაქტიკული ცოდნის აღწერილობა და სხვ., რაც ბერძნებს ძალიან სჭირდებოდათ; ამიტომ იყო მათთვის მნიშვნელოვანი კოლხური საწმისის მოპოვება, მაგრამ კიდევ უფრო ლოგიკურია, ოქროს საწმისი აღვიქვათ როგორც სიმბოლო „ოქრომრავალი“ კოლხეთის სახელმწიფო ძალაუფლების და ძლიერებისა.

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნაც, რაც უკვე ანტიკური წყაროებიდანაც ჩანს, რომ არგონავტების მითის უკან ისტორიული ამბები იკვეთება; ისეთი სანდო ისტორიკოსი და გეოგრაფი, როგორიც სტრაბონი იყო (ძვ.წ. I ს.), - ამტკიცებდა: „ვფიცავ ზევსს, რომ

ნამდვილად იყო ეს შორეული მოგზაურობა ისევე, როგორც ოდისევსისა და მენელაოსისა...“.

ლოგიკურია ვიფიქროთ, რომ, ასევე, რეალური ისტორიული და მითოლოგიური პერსონაჟია ძლევამოსილი კოლხეთის დიდებული მეფე აიეტის ქალიშვილი -კოლხეთის მეფის ასული მედეა. სწორედ, ეს ანტიკური ეპოქის მითი გახდა საწყისი მედეას უკვდავი ამბის დაბადებისა, იმ საოცარი თავგადასავლისა, რომელმაც საუკუნეების განმავლობაში სხვადასხვა კულტურაში, სხვადასხვა ავტორთან, სხვადასხვა ასპექტით იჩინა თავი, სანამ თითქმის სამი ათასწლეულის შემდეგ კვლავ დაუბრუნდებოდა მშობლიურ წიაღს.

მედეა, მისი რთული და საინტერესო, მრავალშრიანი და მრავალწახნაგიანი მითოსური, ისტორიული, ლიტერატურული პერსონაჟი გახდა ჩვენი კვლევის მთავარი ობიექტი; კერძოდ, ჩვენი საკვლევი თემაა ის პრობლემა, თუ როგორი ტრანსფორმაცია განიცადა არქეტიპულმა ისტორიულ-მითოლოგიურმა პერსონაჟმა მედეამ მითოსში, ანტიკურ (ბერძნულ-რომაულ), შემდეგ ევროპულ და, ბოლოს, ქართულ მწერლობაში, თანამედროვე ლიტერატურაში.

საკვლევი თემის აქტუალურობა: საკითხი, რომელსაც ეძღვნება სადისერტაციო ნაშრომი, უკვლევიანთ შესაბამისი დარგის სპეციალისტებს, მაგრამ დღემდე არ ყოფილა მასშტაბური და სისტემური კვლევის ობიექტი. მეორე მხრივ, უახლეს ქართულ, და არა მხოლოდ ქართულ, ლიტერატურაში სხვადასხვა ჟანრში (დრამა, ლირიკა, პროზა) ინტენსიურად იქმნება ახალი ნაწარმოებები მედეას ლიტერატურული პერსონაჟის მხატვრული სახის განსხვავებული და თანამედროვე ინტერპრეტაციით, ეს მარადიული პერსონაჟი კვლავაც რჩება მსოფლიო (ევროპული და ქართული) ლიტერატურისთვის საინტერესო თემად, შესაბამისად, აქტუალურია მისი, როგორც მითოსური პერსონაჟის დემითოლოგიზაციის, როგორც ტრადიციული ლიტერატურული პერსონაჟის დეკონსტრუქციის და რეკონსტრუქციის, მისი მხატვრული სახის თანამედროვე კონტექსტში (ფემინისტური, სოციალურ-ფსიქოლოგიური ასპექტები) ახლებური ინტერპრეტაციით კომპლექსური ანალიზი და კვლევა.

საკვლევი თემის აქტუალურობას აღრმავებს კვლევის მიმართულება, რომელიც მედეას მხატვრული პერსონაჟის იდენტობის ანალიზს მოიცავს, რადგან პარადოქსია, რომ მსოფლიო კულტურის (მითოსი, ლიტერატურა, ქანდაკება, მხატვრობა, მუსიკა,

ქორეოგრაფია...) ერთ-ერთი გამორჩეული და პოპულარული პერსონაჟი ათასწლეულების მანძილზე ტაბუირებული იყო ქართულ მწერლობაში და მხოლოდ XIX საუკუნის შემდეგ, კრძალვით და გაუბედავად, XX საუკუნეში და განსაკუთრებით XXI საუკუნეში იქცა ლიტერატურული ინტერპრეტაციების ინტენსიურ ობიექტად.

კვლევის მიზნები და ამოცანები: სადისერტაციო ნაშრომის მიზანია მედეას, როგორც მითოსური პერსონაჟის, ლიტერატურულ სახედ გარდაქმნის თავისებურებების კრიტიკული შესწავლა და სისტემატიზებული კვლევა ძველი და ახალი ლიტერატურული ტექსტების მაგალითზე, შესაბამისად, ჩვენ მიერ დასახული მიზნები შესაძლებლობას გვაძლევს, თვალი გავადევნოთ მედეას მიმართ ქართულ რეალობაში არსებული სტერეოტიპების მსხვრევისა და პერსონაჟის რეკონსტრუქციის პროცესს.

ამოცანები: ჩვენ მიერ დასახული მიზნების მისაღწევად აუცილებლად მიგვაჩნია შემდეგი ამოცანების განხორციელება:

- მედეას არქეტიპული მითოპოეტური სახის ანალიზი ანტიკურ მითოსში (პირველწყაროების ანალიზი);
- მედეას პერსონაჟის მხატვრული თავისებურებების კვლევა ანტიკური და შუა საუკუნეების ლიტერატურული ტექსტების მიხედვით, სხვადასხვა ავტორთან (ეპოსი, ლირიკა, დრამა);
- მედეას მხატვრული პერსონაჟის კვლევა ევროპულ ლიტერატურაში (ეპოსი, ლირიკა, დრამა);
- მედეა ქართულ ლიტერატურაში (ჟანრების მიხედვით: პოეზია, პროზა, დრამა);
- მედეას მითოპოეტური სახის დემითოლოგიზაცია, დეკონსტრუქცია და რეკონსტრუქცია თანამედროვე ლიტერატურული ტექსტების საფუძველზე, (ახალი კვლევითი ასპექტები: სოციოკულტურული კონტექსტის ანალიზი, ფსიქოლოგიზმი, ფემინიზმი, იდენტობის ძიება).

კვლევის საგანი და ობიექტი: წარმოდგენილ სადისერტაციო ნაშრომში კვლევის ობიექტია არგონავტების მითის მთავარი პერსონაჟის - მედეას სახისმეტყველების შესწავლა მითების (უპირველეს ყოვლისა, არგონავტების მითი) და ლიტერატურული

ტექსტების - ანტიკური ლიტერატურა (ჰესიოდე, მიმნერმე, პინდარე; ევრიპიდე; სენეკა, ოვიდიუსი...), ევროპული ლიტერატურა (კორნელი, რასინი, ჟან-ანუი, კრისტა ვოლფი, ფლურაკისი...), ქართული ლიტერატურა (აკაკი წერეთელი, გრიგოლ რობაქიძე, ოთარ ჭილაძე; ტიციან ტაბიძე, იოსებ ნონეშვილი, მანანა ჩიტიშვილი, დიანა ანფიმიადი; ნინო ხარატიშვილი, ლაშა ბუღაძე, პაატა ციკოლია, გურამ მგელაძე და სხვ.).

კვლევის პროცესში მნიშვნელოვანი იყო შესაბამისი სამეცნიერო გამოკვლევების შესწავლა და მათი კრიტიკული ანალიზი, სტუდენტებთან მსჯელობა მთავარი საკვანძო საკითხების გარშემო და ამის საფუძველზე დადგენა, თუ როგორ შეიცვალა ქართველი მკითხველის დამოკიდებულება მედეას მიმართ, რა ახალი თვისებები შეიძინა მან, როგორც მითისა და ლიტერატურის პერსონაჟმა, თანამედროვე სამყაროში, შესაბამისად თანამედროვე მწერლობაში.

კვლევის მეთოდოლოგია: სადისერტაციო ნაშრომში, თემის რთული და კომპლექსური ხასიათის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ კომპლექსური მეთოდის გამოყენება, ლიტერატურათმცოდნეობაში გამოცდილი კვლევის სხვადასხვა მეთოდის (ტრადიციული, უალტერნატივო და თანამედროვე) კომბინაცია, რამაც საშუალება მოგვცა, სიღრმისეულად გვეკვლია მთავარი საკითხები: თავდაპირველად ტექსტოლოგიური კვლევის მეთოდით შევისწავლეთ შესაბამისი ლიტერატურული ტექსტები; შემდეგ ეტაპზე შედარება - შეპირისპირების და კომპარატივისტული მეთოდით გავაანალიზეთ სხვადასხვა ეპოქის სხვადასხვა ავტორის ტექსტებში მედეას მხატვრული სახის ინტერპრეტაციის მსგავსება და განსხვავება; ისტორიულ - კულტუროლოგიურმა მეთოდმა საშუალება მოგვცა, საკითხი შეგვესწავლა კულტურული პარადიგმების კონტექსტში.

ნაშრომის სრულყოფაში ძალიან დაგვეხმარა ტიპოლოგიური კვლევის მეთოდი, რისი მეშვეობითაც შევძელით ყველა ჩვენს ხელთ არსებული ტექსტის სრულყოფილი ანალიზი, მიღებული შედეგი კი, მოდელირებისა და სტრუქტურირების მეთოდების საშუალებით, დავალაგეთ შესაბამისი ქრონოლოგიითა და შინაარსით; გამოვიყენეთ ინდუქცია - დედუქციისა და ტექსტის ანალიზ - სინთეზის მეთოდები, რამაც საშუალება მოგვცა, ლოგიკური დასკვნები გამოგვეტანა. ფემინისტური კვლევის მეთოდი ეფექტური გამოდგა

პერსონაჟების გენდერული როლების ანალიზის, ზოგადად, ქალის სოციალური სტატუსის ანალიზის პროცესში. სიმბოლური ანალიზის მეთოდი დაგვეხმარა გვეპოვნა მედეას მითოპოეტური სახის მთავარი კულტურული კოდი და გაგვეხორციელებინა მისი არქეტიპული სახის იდენტიფიკაცია, რამაც საჭირო გახდა მედეას პერსონაჟის ფსიქოლოგიურ სიღრმეებში წვდომა და მის ქვეცნობიერში არსებული შინაგანი კონფლიქტების ანალიზი. შემდეგ ეტაპზე საჭირო გახდა პერსონაჟის ქცევის სიმბოლური კოდების გაშიფვრა, რაც სემიოტიკური მეთოდის საშუალებით განვახორციელეთ.

მედეას მითოპოეტური სახე ინტერპრეტაციის ამოუწურავ შესაძლებლობებს იძლევა, რაც ამართლებს მისი კვლევის პროცესში ტექსტების წაკითხვისა და კვლევის მრავალფეროვანი მეთოდების გამოყენებას, რაც დაგვეხმარა მედეას მრავალშრიანი და კომპლექსური ბუნების შესწავლაში; მეთოდების კომპლექსურმა გამოყენებამ საშუალება მოგვცა, სიღრმისეულად გაგვეანალიზებინა წარმოდგენილი თემა სხვადასხვა განზომილებით და მიგვეღო შედეგი, რომელიც დავისახეთ კვლევის საწყის ეტაპზე. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საკვლევი საკითხის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, კვლევა ატარებს ინტერდისციპლინურ ხასიათს და სხვადასხვა ჰუმანიტარული მიმართულების სინთეზის საფუძველზეა განხორციელებული (ისტორია, წყაროთმცოდნეობა, არქეოლოგია, კულტუროლოგია და სხვ.).

პრობლემის შესწავლის მდგომარეობა: ისტორიულ-მითოლოგიურ-ლიტერატურული პერსონაჟის - მედეას, მრავალწახნაგოვანი სახე აკადემიურ სივრცეში მრავალჯერ დამუშავებული და შესწავლილია, თუმცა, თემის აქტუალობიდან გამომდინარე საკვლევი, მაინც ძალიან ბევრია. ამ ფაქტს, დროისა და ცივილიზაციის აზროვნების ცვლილებასთან ერთად, განაპირობებს ბოლო პერიოდში ქართველი მწერლების მიერ ანტიკური მითის განსხვავებული ინტერპრეტაციების გაჩენაც, რაც ავტომატურად იწვევს პერსონაჟის განსხვავებულ „წაკითხვას“, ეს კი საფუძველს იძლევა, განხორციელდეს ახალი გააზრებანი, შეივსოს და გაღრმავდეს უკვე არსებული შეხედულებები, ამ თვალსაზრისით კი სამუშაო და საკვლევი საკმაოდ ბევრია.

საკითხის შესწავლაში მნიშვნელოვან სამეცნიერო მასალას წარმოადგენს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კლასიკური ფილოლოგიის კათედრაზე განხორციელებული

შესაბამისი სამეცნიერო კვლევების შესწავლა (მითის სიუჟეტის ტექსტოლოგიური ანალიზი, ძველი ბერძნული ტექსტების შედარებითი ანალიზი, მედეას სახის ფსიქოლოგიური კვლევა, მითის პერსონაჟის ლიტერატურული ინტერპრეტაცია) და მისი დამუშავება კომპლექსური და ინტერდისციპლინარული მიდგომებით. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ასევე მასშტაბურ კვლევას წარმოადგენს საკითხის მითოლოგიური და ისტორიული კონტექსტუალიზაცია, რაშიც მოიაზრება ქართულ - ბერძნული ურთიერთობები და ანტიკური პერიოდის კოლხური ცივილიზაციის კვლევა.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ მედეას საკითხს თავდაპირველად იკვლევდნენ აკაკი ურუშაძე, ლევან სანიკიძე და სხვები, თუმცა ეს იყო პერსონაჟის კვლევის მცდელობა მხოლოდ ისტორიული კონტექსტით, ხოლო ლიტერატურულად (პერსონაჟის მასშტაბურობას) აქტიურად იკვლევენ რისმაგ გორდეზიანი, ნანა ტონია, ქეთევან ნადარეიშვილი, ლევან ბერძენიშვილი, სოფიო შამანიდი, ირინე დარჩია და სხვები; სწორედ მათ სახელებს უკავშირდება მედეას პერსონაჟის გასააზრებლად ახალი ჰორიზონტების გაჩენა ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში.

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე: ჩვენ მიერ სადისერტაციო ნაშრომში წარმოდგენილი საკითხის სამეცნიერო სიახლე გახლავთ პირველი მცდელობა მედეას სახისმეტყველების შესწავლისა მითოსიდან თანამედროვე ლიტერატურამდე. ცალკეული გამოკვლევები აქამდეც ქვეყნდებოდა, მაგრამ კომპლექსურად, სისტემურად, სხვადასხვა ასპექტის გათვალისწინებით მასშტაბური კვლევა არ განხორციელებულა.

ნაშრომის ძლიერ მხარედ მიგვაჩნია ლიტერატურული პერსონაჟის - მედეას - მრავალმხრივი შესწავლა ფსიქოანალიტიკურ (ტრამვა, ემოციური ძალადობა, იდენტობის კრიზისი), გენდერულ (ფემინისტური გმირი), ინტერკულტურულ (სხვადასხვა კულტურის კონტექსტში), პოსტკოლონიურ (მარგინალურობა, კულტურული ტრამვა) და ინტერდისციპლინარულ (ლიტერატურათმცოდნეობა, სოციოლოგია, კულტუროლოგია) კონტექსტებში სხვადასხვა პერიოდის ტექსტების მაგალითზე.

ნაშრომის თეორიული ღირებულება: სადისერტაციო ნაშრომის თეორიულ ღირებულებას წარმოადგენს ანტიკური მითოსისა და მსოფლიო ლიტერატურის მასშტაბური პერსონაჟის - კოლხი მედეას მითოპოეტური სახის ევოლუციის კვლევა დიდი არქეტიპული ქალღმერთის, კოლხეთის მეფის ასულის/დედოფლის ჰიპოსტასიდან ჩვენი

თანამედროვე ფემინისტი ემიგრანტი ქალების ღრმა ფსიქოლოგიური და სოციო-კულტურული იდენტობის მანიფესტაციამდე, რაც უსაზღვროდ აფართოებს არსებულ თეორიულ დისკურსს და კვლევის ახალ პერსპექტივებს აჩენს.

ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება: ნაშრომი შესაძლებლობას იძლევა, კვლევის შედეგად მიღებული შედეგები გამოვიყენოთ, ლიტერატურის (ანტიკური, ევროპული, ქართული) სწავლების დროს სალექციო და სასემინარო პროცესში. მასალების თანამედროვე ინტერპრეტაციით გაცნობის საფუძველზე, სტუდენტები შეძლებენ საკითხის სიღრმისეულად გააზრებას, კრიტიკულ განხილვას, საკუთარი პოზიციის არგუმენტირებულად გადმოცემას.

მედეას მხატვრული პერსონაჟის სიღრმისეული ანალიზის წარმოჩენა და გაცნობა განსაკუთრებით საინტერესო იქნება ამ საკითხით დაინტერესებული აკადემიური (მკვლევრები, ლექტორები, სტუდენტები) და შემოქმედებითი (თეატრი, მუსიკა, სახვითი ხელოვნება, ქორეოგრაფია და სხვ.) საზოგადოებისთვის, რომლებიც ხშირად მიმართავენ კლასიკური პერსონაჟების თანამედროვე ინტერპრეტაციას.

ნაშრომის სტრუქტურა: წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომი შესაბამის დარგში დადგენილ აკადემიურ სტანდარტებს შეესაბამება, ხოლო კვლევის სტრუქტურა წარმოდგენილია დასახული საკვლევი მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად.

ჩვენ მიერ წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, ხუთი თავისა და ქვეთავების, კვლევის ძირითადი დასკვნებისა და გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხისგან.

ნაშრომის **შესავალ ნაწილში** აღწერილი და დასაბუთებულია საკვლევი თემის აქტუალობა, გამოკვეთილია მთავარი მიზნები და ამოცანები, კვლევის საგანი და ობიექტი; ასევე, პუნქტებად და ქვეპუნქტებადაა ჩამოყალიბებული საკითხის შესწავლის მდგომარეობა, სამეცნიერო სიახლე, კვლევის მეთოდოლოგია, ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება.

პირველ თავში - „მედეას სახისმეტყველების მითოსური გენეზისი“ - განვიხილავთ მითის პირვანდელ წყაროებს, მის ძირითად ვერსიებსა და მითოლოგიურ არქეტიპებს; ასევე, აღვწერთ სოციო - კულტურულ გარემოს, პერსონაჟის ღვთაებრივ

გენეალოგიას (ჰელიოსის საგვარეულო ხაზით) და მაშინდელი კოლხეთის კულტურულ სივრცეს.

მეორე თავში - „მედეას მითოპოეტური სახის ტრანსფორმაცია ანტიკურ და ევროპულ ლიტერატურაში” - გაანალიზებულია, თუ როგორ მოხდა მითოსური პერსონაჟის ტრანსფორმაცია მთავარ ლიტერატურულ პერსონაჟად/გმირად; როგორი იყო მედეას პირვანდელი სახე კლასიკურ ბერძნულ, ელინისტურ და რომაულ ლიტერატურაში.

ევროპულ ლიტერატურულ ტექსტებში მედეას მხატვრულმა სახემ ახალი დატვირთვა შეიძინა: მან, როგორც ლიტერატურული ტექსტის გმირმა რა დაკარგა (რითი განიდარცვა) მითოსიდან, ასევე გამოვყოფთ ევროპელი ავტორების განსხვავებულ ინტერპრეტაციებს პერსონაჟის მიმართ.

მესამე თავში - „მედეას მითის რეცეფცია ქართულ მწერლობაში“ (პოემა, რომანები) - უშუალოდ განვიხილავთ ქართველი მწერლების დამოკიდებულებებს მედეას პერსონაჟის მიმართ; ვაანალიზებთ, თუ როგორ წარმოჩნდა მედეას სახის აღწერის პირვანდელი მცდელობები ქართულ ლიტერატურულ ტექსტებში.

მეოთხე თავში - „მედეას მითოპოეტური სახე ქართულ პოეზიაში” - განხილულია მედეას მხატვრული სახე ქართულ პოეტურ მემკვიდრეობაში. დისერტაციის ამ თავში განხილული პოეტები (ტიციან ტაბიძე, იოსებ ნონეშვილი, მუხრან მაჭავარიანი, მანანა ჩიტიშვილი, დიანა ანფიმიადი და სხვ.) მედეას მიმართ თანაგრძნობას გამოხატავენ, მათ მხარდაჭერას უცხადებენ და ცდილობენ, მოუძებნონ გამამართლებელი არგუმენტები, თუმცა სევდა და გულისტკივილი მომხდარი ტრაგედიის გამო იგრძნობა მათ პოეზიაში - ისინი გვიყვებიან სიყვარულის სახელით მოტყუებული ქალის ისტორიას, რომელიც, მართალია, ღალატის მსხვერპლი იყო, მაგრამ მაინც არ დაუკარგავს სიძლიერე.

მეხუთე თავში - „მედეა თანამედროვე დრამატურგიულ დისკურსში” - ვიკვლევთ თანამედროვე მწერლების ახლებურ შეხედულებებს, მედეას ლიტერატურული პერსონაჟის ახალ „წაკითხვებს” და ინტერპრეტაციებს, მათ წარმომშობ მიზეზებს, რომლებმაც ლიტერატურული განზოგადება ჰპოვეს.

ამავე თავში მოცემულია ჩვენ მიერ ჩატარებული მოკრძალებული სოციოლოგიური კვლევის კვანტიტატური და კვალიტატური შედეგები და მათი კრიტიკული ანალიზი.

კვლევა თვალსაჩინოს ხდის თანამედროვე ქართულ საზოგადოებაში შეცვლილ სტერეოტიპს მედეას პერსონის მიმართ: მედეასი არ რცხვენიათ მისი ღალატისა და, სისასტიკის გამო, ცდილობენ, ახსნან მისი ქცევების მიზეზები, გაამართლონ და დაიცვან (ადვოკატირებასაც არ ერიდებიან) და ამაყობენ კიდევ, რომ ის ასეთი ძლიერი ქართველი ქალია.

თანამედროვე ახალგაზრდებისთვის მედეას არქეტიპული სახისმეტყველებიდან აქტუალურია არა სასტიკი, ძალაუფლების მსურველი, შურისმაძიებელი, „შვილების მკვლელი დედა“, არამედ - საკუთარ თავსა და ძალებში დარწმუნებული, ამაყი, საკუთარი იდენტობის მაძიებელი და მპოვნელი ძლიერი ქალი.

წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი, ზემოაღნიშნულ საკვლევ თავებთან ერთად, მოიცავს წარმოდგენილი საკითხის დასკვნით დებულებებს და გამოყენებულ ნაშრომთა ბიბლიოგრაფიას.

თავი I: მედეას სახისმეტყველების მითოსური გენეზისი

მედეას მითოპოეტური სახე რთული და მრავალშრიანია; მის ასეთ მასშტაბურობას იწვევს არგონავტების მითის სიუჟეტში გამოკვეთილი ისტორიული, კულტურული, რელიგიური, სოციალური და ფსიქოლოგიური შრეები, რაც ზემოქმედებს მითის მთავარ მოქმედ პერსონაჟზე; შესაბამისად, აღნიშნული გარემოების გათვალისწინებით, ჩვენ მიერ მედეას მითის სტრუქტურული შესწავლა და დამუშავება მოითხოვს მითის დეფინიციის კლასიკური განმარტების გათვალისწინებას, რის მიხედვითაც მითი არის „ინფორმაციული სქემა“, რომლის უამრავი ვერსია არსებობს.

უხსოვარი დროიდან მედეას ამბის გადამცემიც და მიმღებიც იყო ხალხი; შესაბამისად ის კოლექტიური შემოქმედების ნიმუშს წარმოადგენს და აქედან გამომდინარე ამ პერსონაჟის ქრონოლოგიური კვლევა არგონავტების მითის უძველესი წყაროებიდან და ამავე მითის ვერსიებიდან უნდა დავიწყოთ.

მითოსში მკაფიოდ განისაზღვრა მაღალგანვითარებული კოლხური ცივილიზაციის ძლიერება და სიმდიდრე, რადგან მაშინ მთელმა ბერძნულმა სამყარომ იცოდა, რომ

კოლხეთი იყო სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე ადგილი, რომელსაც ჰქონდა საუკეთესო გეოგრაფიული მდებარეობა, აქ მცხოვრები ხალხი კი ფლობდა მაღალ საბრძოლო კულტურას, მეტალურგიის წარმოების ცოდნას, ლითონდამუშავების ხელოვნებას, ასტრონომიული ცოდნის მაღალ დონეს და ვაჭრობის ხელოვნებას; კოლხეთის მიწა ყოველთვის ასოცირდებოდა ოქროსთან, რკინასთან, ხე - ტყესთან და თაფლთან და სწორედ ამიტომ ჰქონდათ მისადმი მუდმივი ინტერესი.

მითში კოლხეთის ძლიერების და სიმდიდრის, აიეტის სახელისუფლებო სიმბოლოდ ოქროს საწმისი გვევლინება. რაც უნდა ყოფილიყო ოქროს საწმისი (და ამის არაერთი ვერსია არსებობს მითოსში და სხვა წყაროებში: მდიდრული ნადავლი, რიტუალური სამოსი, ოქროს მოპოვების/მეტალურგიის ტექნოლოგიური ცოდნის წყარო, საიდუმლო დამწერლობის წესი თუ სხვ.), ცხადია, რომ ის იყო საკრალური მნიშვნელობის საგანი, ძალაუფლების ნიშანი, რომელშიც მოიაზრებოდა აიეტის სამეფო ხელისუფლების ლეგიტიმაციის სიმბოლო.

თავდაპირველად მითში მედეა ჩნდება, როგორც ძლევამოსილი კოლხეთის მეფის აიეტის ასული, თავიდანვე განსაზღვრულია მისი ღვთაებრივი გენეალოგია: ურანოსის და გეას ვაჟის, ტიტან ჰიპერიონის შვილთაშვილი; მზის ღმერთი ჰელიოსის შვილიშვილი; ძლევამოსილი მეფე აიეტის შვილი; გრძნეული კირკეს ძმისშვილი; დიდი გრძნეული ქალღმერთის ჰეკატეს ტაძრის ქურუმი. შესაბამისად, მას ჰქონდა მრავალი ზებუნებრივი უნარი, უპირველეს ყოვლისა, წამალთმცოდნე და მცენარეთა მესაიდუმლე იყო (ჰეკატეს ბაღი, მედეას ბაღი).

ანტიკურობიდან დღემდე მედეას უკავშირდება მედიცინის მაგია; შესაბამისად, ტერმინი მედიცინაც, შესაძლოა, მედეას სახელიდან მომდინარეობს, რადგან, მითის თანახმად, ის მკურნალობის საოცარი ნიჭით იყო დაჯილდოებული და ბევრი უკურნებელი სენის წამლობა შეეძლო; ამავე დროს, მომაკვდინებელი წამლების/საწამლავის დამზადებაც. მედეა ფლობდა სამყაროს ყველაზე დიდ -სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოს: მას შესწევდა უნარი, გაეცოცხლებინა ახალგარდაცვლილები და მოხუცებისთვის დაებრუნებინა ადრინდელი სიჭაბუკე; ის ფლობდა მაგიური რიტუალების ჩატარების, ბუნებრივი სტიქიების მართვის უნარებს, ცაში დანავარდობდა ჰელიოსის გამოგზავნილი ეტლით,

რომელშიც გველშაპები იყო შებმული. მისი სახით მითოსიდან გვევლინება ძველი სამყაროს უდიდესი მაგი, ჯადოქარი და გრძნეული არქეტიპული პერსონაჟი.

მითის უთვალავ ვერსიაში (გარდა ორფიკული არგონავტიკისა) უცვლელი და მკაფიოდ გარკვეულია ერთი საკითხი: გრძნეული მედეას გარეშე იასონი ვერ მიაღწევდა საწადელს, ვერ შეასრულებდა აიეტის ურთულეს დავალებებს, ვერ დაეუფლებოდა ოქროს საწმისს და არგონავტების მოგზაურობაც უშედეგოდ დასრულდებოდა. მედეას ქმედების მთავარი მოტივი კი სიყვარულია, ძალა, რომელიც, ბერძნული მითოსის მიხედვით, კოსმოგონიის პროცესში მონაწილეობს და ყველაფერს წარმართავს ამ სამყაროში, კოსმოსში.

მითის უძველეს ვერსიებში საწმისის გატაცების ეპიზოდის შემდეგ შესწავლის მთავარი ობიექტია, მედეას მიერ შვილების მკვლელობის თემა, რომელიც სხვადასხვა ასპექტით არის წარმოდგენილი. მასალებით ირკვევა, რომ, როდესაც მედეა ზევსს უარს ეუბნება სიყვარულზე, ჰერას მხარდაჭერის იმედი აქვს და იმედოვნებს, რომ ის მის შვილებს დაიცავს და უკვდავებას შეჰპირდება; სამწუხაროდ, ასე არ ხდება და მედეას შვილები მითის ყველა შესაძლო ვარიანტში იხოცებიან, ოღონდ მათი დახოცვის სუბიექტი არის განსხვავებული, ვერსიების მიხედვით: კორინთოელები? მედეა?

მედეას ერთ-ერთ დიდ ცოდვად რჩება მის მიერ ღვიძლი ძმის - აფსირტოსის მკვლელობა, რომელიც მითის სხვადასხვა ვერსიაში განსხვავებულადაა გადმოცემული: იასონი კლავს? მედეა კლავს? არგონავტები კლავენ? ფაქტია, რომ გრძნეული კირკე განწმენდს მედეას ამ ცოდვისგან.

მედეას მძიმე შეცოდებათა ნუსხაში მითის ვერსიებში დასახელებულია იასონის ახალი ცოლის - კრეუსას/გლაკკეს და მამამისის - კრეონის წამებით მოკვლა; ასევე პელეასის - იასონის ბიძაზე მუხანათური შურისძიება; დიდი გმირის - თეზევსის მოკვლის მცდელობა და, სავარაუდოდ, ბევრი სხვა.

მითის უამრავი ვერსია არსებობს იმის შესახებ, თუ რა ბედი ეწია საბოლოოდ მედეას. ერთ - ერთი ვერსიის თანახმად, შვილების მკვლელობით გაუბედურებული ქალი მშობლიურ კოლხეთში ბრუნდება. სხვა ვერსიით, უცხო მიწაზე „ლტოლვილი მედეა“ თავდაპირველად ჩადის ჰერაკლესთან, მერე - ეგეოსთან ათენში. ერთი ვერსიის მიხედვით,

მედეა გახდა დიდი ბერძენი გმირის - აქილევსის მეუღლე (მას შემდეგ, რაც ის დედამ - თეტისმა გააცოცხლა და საიქიოდან ამოიყვანა).

მითოსური მედეა, როგორც დიდი ქალღმერთი, ყველა ცოდვისგან განწმენდილი და შენდობილი ჩანს, სავარაუდოდ, ღმერთებისგან. დანტე ჯოჯოხეთში მიუჩენს ადგილს იასონს მედეას ღალატისათვის: „სასჯელი დასტებია მედეას გამო“. მედეას მითოპოეტურ ხატს კი ყველაზე მეტად ფრთოსან დრაკონებშებმულ ეტლში ცად ამხედრებული მედეას წარმოდგენა გვაახლოებს (ევრიპიდე).

მედეას მითოლოგიური გენეზისის კვლევამ ცხადყო, რომ პერსონაჟმა აქტუალურობა ჯერ კიდევ ბერძნულ მითოსში მოიპოვა და შემდეგ დაიმკვიდრა ადგილი მსოფლიო ლიტერატურაში, ბოლო პერიოდში კი აქტუალური გახდა ქართულ მწერლობაშიც.

თავი II: „მედეას მითოპოეტური სახის ტრანსფორმაცია ანტიკურ და ევროპულ ლიტერატურაში“

2.1 . მედეა კლასიკურ ბერძნულ ლიტერატურაში

მედეა კლასიკურ ბერძნულ ლიტერატურაში მწერლების ძლიერ შთაგონების წყაროდ იქცა. კოლხი ასულის მარადიულ ამბავს მასშტაბურს ხდის ის გარემოებაც, რომ მისი დიადი სახელის არსებობა მკაფიოდ ჩანს ბერძნული კლასიკური პერიოდის დრამატურგიაში, სადაც დეტალურად არის აღწერილი და გადმოცემული მედეას და არგონავტების თავგადასავალი.

ჩვენამდე მოღწეული ანტიკური ლიტერატურის ტექსტებში მედეას მითოპოეტური სახის მითოსური შტრიხები ძირითადად შენარჩუნებულია, თუმცა პერსონაჟის ლიტერატურული ინტერპრეტაციის გავლენა მაინც იგრძნობა, რაც განპირობებულია ავტორისეული ხედვით და მისი თანამედროვე ლიტერატურულ-ფილოსოფიური ტენდენციების გავლენით.

მედეას მხატვრული სახის წარმოჩენისას ბერძნულ ლიტერატურულ ტექსტებში აქცენტი გაკეთებულია მის სიბრძნეზე, სიძლიერეზე, სიმამაცეზე, განსხვავებულ ნიჭიერებაზე; ასევე, ნაჩვენებია მისი, როგორც ლიტერატურული პერსონაჟის, სიღრმისეული ემოციური სამყარო, ძლიერი შინაგანი კონფლიქტი, სიყვარულისა და

შურისძიების რთული გზა; შესაბამისად, გააზრებულია გენდერული ასპექტები, პიროვნული თავისუფლების ძიების საკითხები და სხვა.

მედეასთვის არ არსებობდა წესები და კანონები, ის იყო თავისუფალი ქალი, რომელიც გადაწყვეტილებებს თავად იღებდა, რადგან ის იყო დამოუკიდებელი უცხო მიწაზეც კი; სწორედ, ეს რეალობა ძალიან კარგად გამოჩნდა ბერძენ ავტორებთან - მათ ტექსტებში ღიად შეიძლება ამოკითხვა, რომ მედეას ჰქონდა სხვათაგან განსხვავებული თავისუფლება. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მწერლების ჩანაფიქრი იყო მაშინდელი მოსახლეობისთვის თვალის ახელა, რადგან საზოგადოება განიცდიდა სოციალურ კრიზისს, ქალის როლი მთლიანად უგულვებელყოფილი იყო, მედეა კი იყო ერთგვარი ხსნა, მაგალითის მიმცემი, თუ როგორი ძლიერი უნდა ყოფილიყო ქალი.

ჩაკეტილ სამყაროში, სადაც მედეა უცხოდ ითვლებოდა, მისი ყველას ეშინოდა, რადგან არ იცოდნენ, როგორი იყო ის, რისი ჩამდენი იყო და, საერთოდ, რას მოიმოქმედებდა; ამიტომ გაწირეს ქალებმა, მათ ეშინოდათ მედეასი, რადგან გრძნობდნენ მის სიძლიერეს. მედეას აგდებენ ქალაქიდან, ართმევენ შვილებს, ღალატობს ქმარი და რჩება ყველაფრის გარეშე, რაც მთავარია, სიყვარულის გარეშე და ამის მიუხედავად ის იწყებს ბრძოლას რეალობის წინააღმდეგ, რასაც ვერცერთი ბერძენი ქალი ვერ გაბედავდა.

საყურადღებოა ფაქტი, რომ ქალებს განსაკუთრებით ეშინიათ მედეასი და თანადგომის ნაცვლად პირიქით უბრაზდებიან და ზიზღით განეწყობიან მის მიმართ, რადგან ის ეუბნება ყველა ქალს, რომ არსებობს შესაძლებლობა რეალობის შეცვლის, რომ არ უნდა შეეგუონ მდგომარეობას რომელშიც ისინი იმყოფებიან, ეს არის ერთ -ერთი მცდელობა იმისა რომ ყველა ქალში გაიღვიძოს თვითდამკვიდრების სურვილი, რომელიც ასე აკლდა მაშინდელ ქალებს. მედეამ მათ მოსვენება დაუკარგა, ყველას მედეამ ხმამაღლა უთხრა, რომ ისინი ცხოვრობენ „სიბნელეში“, ამიტომ უწოდებს მათ მონებს, რომლებიც პატივს არ სცემენ საკუთარ თავს. ამ ყველაფერმა მედეას მიმართ ზიზღი უფრო გაზარდა, რადგან ქალებმა დაინახეს რეალურად, თუ რა მდგომარეობაში იყვნენ და გაუბრაზდნენ მედეას მხილების გამო.

საზოგადოების პირისპირ მარტოდ დარჩენილმა მედეამ, რომელსაც სხვა გზა არ ჰქონდა, თავის გადასარჩენად გადაწყვიტა „წესრიგის დარღვევა“ და იქცა პირველ ქალად, რომელმაც ხმა ამოიღო უთანასწორობის წინააღმდეგ. მას ჰქონდა მცდელობა, რომ ისეთ

სამყაროს, რომელიც მის გარშემო იყო, საერთოდ არ ეარსება და ამიტომაც ანადგურებს ყველაფერს.

დრამა, პროზაული ნაწარმოებისგან განსხვავებით, ქალს „ძლიერად“ წარმოგვიდგენს, ის მას აკისრებს მნიშვნელოვან როლს საზოგადოებაში.

მედეა განსხვავებული ქალია, არავის ჰგავს, ამიტომ ინტერესდებოდნენ დრამის ავტორები მისით; მათ უნდოდათ, ისეთი ქალი ეჩვენებინათ სხვებისთვის, რომელსაც საკუთარი თავი და ცხოვრება თავადვე ებარა. მედეა ხომ ყოველთვის თავადვე იღებდა გადაწყვეტილებებს და ამაში სხვისი ნებართვა არ სჭირდებოდა.

მედეა იყო ერთგვარი პროტესტი იმ რეალობის მიმართ, რომელშიც მაშინდელი ქალები ცხოვრობდნენ, თუმცა, აქვე არსებობს მეორე მოსაზრება იმისა თაობაზე, რომ შეიძლება ამით იმის თქმა სურდათ ბერძენ ავტორებს, რომ მედეამ ის შეძლო, როგორც ბარბაროსმა, რაც ბერძენ ქალებს არ ძალუძოთ.

იასონი ცდილობს, მედეა ბერძენ ქალად აქციოს და ქმრის მორჩილი გახადოს, როგორც ელინი, მაგრამ მედეა ხომ სხვა ქვეყნის შვილია, მისთვის ყოველივე უცხო და მიუღებელია, ამიტომაც არ ნებდება და იბრძვის თავისი ინტერესებისთვის.

მედეა დაუმორჩილებელი ქალი იყო, მას ბევრი რამ განასხვავებდა ელინი ქალებისგან, მაგრამ საერთოც ჰქონდა მათთან. მას ისე უღალატეს და მიატოვეს, როგორც ელინი ქალებს ტოვებდნენ ქმრები. ამ ქალებს საერთო ტკივილი, დანგრეული ოჯახები აერთიანებდა.

კლასიკურმა ბერძნულმა ლიტერატურამ მედეა გამოიყვანა მითის ჩაკეტილი კონსტრუქციიდან და აქცია ლიტერატურულ პერსონაჟად, მისცა საუბრის, მოქმედების, შეცდომის, სიყვარულის და თავგანწირვის საშუალება, რითიც დაუახლოვა მკითხველს და უკვდავება შესძინა.

2.1.1. მიმწერმოსი - სიყვარულის უძლეველი ძალა

ერთ-ერთი პირველი ავტორი, ვინც მედეას ახსენებს, ლირიკოსი მიმწერმოსია - ცნობილია სასიყვარულო ელეგიების ავტორი, რომლისთვისაც მთავარი იყო სიყვარული, რომლის გარეშეც მას სიცოცხლე არაფრად უღირდა; შესაბამისად, ელეგიები, რომელსაც ის ქმნიდა, ასახავდა სიყვარულის თავისებურ აღქმას ანტიკურ საბერძნეთში. მან სცადა, არგონავტების თქმულება, რომელიც მიეკუთვნებოდა ეპიკურ მითოსს, გადაეტანა

ლირიკაში, მან პირველმა მოიხსენია აიეტის ქვეყანაში არგონავტთა ლაშქრობის მიზანი - „დიადი საწმისი“.

მიმწერმოსისათვის ცხოვრების მთავარი მამოძრავებელი ძალა სიყვარულისთვის თავდადება გახლდათ, ამიტომაც უთანაგრძნობდა ის მედეას, შეიძლება ითქვას მისი ყველაზე მეტად ესმოდა. ლირიკოსის მსოფლალქმა ზოგადად ყველა მის ტექსტში პესიმისტურია; იმ ადამიანს, ვინც დაკარგა სიყვარული და საყვარელი ადამიანი, პოეტის აზრით, აკლდება ორი უმნიშვნელოვანესი რამ - მზის ნათელით სიხარულის უნარი და ეროსის სიამე.

განსაკუთრებით განსხვავებულია მიმწერმოსის ხედვა საზოგადოების აზრთან დაკავშირებით: მას არ აინტერესებს თანამოქალაქეთა მიტქმა-მოტქმა, მისთვის მთავარია ჭეშმარიტება, ამიტომაც მიიჩნევდა, რომ მედეა მართალი იყო საკუთარი თავისა და სიყვარულის წინაშე, რადგან ის იბრძოდა ბედნიერებისთვის და სიყვარულის მარადიულობისთვის; ამიტომაც ყველა დანაშაული, რაც მან ჩაიდინა, შეუწდო მიმწერმოსმა, რადგან მისთვის უძლეველია სიყვარულის ძალა.

2.1.2. პინდაროსი: მედეას მითის პინდაროსისეული ინტერპრეტაცია

პინდაროსი საგუნდო ლირიკის ბრწყინვალე წარმომადგენელი გახლდათ; მან, პირველმა, ფართოდ დაამუშავა და განიხილა მითი არგონავტების შესახებ, მისი IV პითიურ ოდა 300 სტროფს მოიცავს. ზოგადად, პინდაროსი მითებს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა, როგორც ლეგენდარული წარსულის ამსახველ ამბებს.

ის თანმიმდევრულად გადმოგვცემს არგონავტების მითს და განსხვავებულად მოგვითხრობს მედეას სიყვარულის ამბავს, თვლის, რომ მედეა ღმერთმა მაინც იასონისადმი დიდი სიყვარულით დააჯილდოვა და ამიტომაც იყო ის ასეთი ძლიერი და შეუდრეკელი; შესაბამისად, პინდაროსი ცდილობდა მკითხველის დაახლოებას მედეას სულიერ განცდებთან და, მეორე მხრივ, მათ დარწმუნებას მისი ამ მოსაზრების მართებულობაში; ხაზს უსვამს მედეას დიდებას, მის უშიშარ ხასიათს და მომავალში მოსალოდნელ სიძნელეებთან მამაცურად გამკლავების უნარს.

ავტორი დეტალურად აღწერს, რომ აიეტის ურთულესი დავალების შესრულება მედეას დახმარების გარეშე შეუძლებელი იყო; რა თქმა უნდა, თავდავიწყებით

შეყვარებული მედეაც გადაწყვეტს იასონის დახმარებას და მისცემს მის მიერ დამზადებულ მაღამოს, რითაც ის ტკივილს დაიამებს, „ცეცხლის აღარ ეშინოდა, კოლხი ქალის წამლების მოიმედეს“. პინდაროსმა ამგვარი აღწერით კიდევ ერთხელ გვიჩვენა მედეას პერსონაჟის მასშტაბურობა და მედეას მაგიური ბუნება.

2.1.3. ევრიპიდეს „მედეა“ - სასტიკი შურისმაძიებელი ქალი

ევრიპიდეს განსაკუთრებული პოპულარობა, სწორედ, მედეას ტრაგედიის მხატვრულმა ინტერპრეტაციამ მოუტანა, რადგან ის ტრაგიკოსის შემოქმედებაში ერთ - ერთ მთავარ ნაწარმოებად ითვლება. ტრაგედია ფართო მაყურებლის წინაშე ძვ. წ. 431 წელს წარსდგა დიონისეს დღესასწაულზე, სადაც რიგით მესამე ადგილი დაიკავა, რაც სრულ მარცხს ნიშნავდა ავტორისთვისაც და ნაწარმოებისთვისაც, თუმცა, მან სრულიად შეცვალა ბერძნულ ლიტერატურაში დამკვიდრებული სტერეოტიპი მედეას სახისა, რამდენადაც ევრიპიდე მითის განვითარების არატრადიციულ ვერსიას გვთავაზობს და, ფაქტობრივად, ახალ მითოსს ქმნის.

ევრიპიდეს ემახდნენ ქალთმომღელეს, რადგან ის საკუთარი დრამის ტექსტებში ქალებს აღწერდა სრული სიშმაგით; ამის დასტური კი მისი მთავარი ტრაგედია „მედეა“, სადაც „პერსონაჟთა მოქმედებაში მეტია მიწიერი ვნებები, აქედან გამომდინარე ადამიანური მანკიერებანი“ (რ.გორდეზიანი). ამან საშუალება მისცა ავტორს, სიღრმისეულად განეხორციელებინა მედეას მხატვრული სახის ანალიზი, ეჩვენებინა შურისმაძიებელი ქალი, რომელიც მსხვერპლად სწირავს საკუთარ შვილებს და მზადაა, გაანადგუროს ყველაფერი, რაც თავადვე შექმნა. დრამატურგი აღწერს მედეას არჩევანს, რომელიც ძალიან ტრაგიკული და შემზარავია: მედეამ კოლხთა მიწის ძლიერების სიმბოლო - ოქროს საწმისი ჩააბარა იასონს, რითიც უღალატა სამშობლოსა და უღალატა მამას, სასიკვდილოდ გაიმეტა ძმა, რათა კოლხთა დევნა შეეჩერებინა, მეფე პელიასი მისივე ქალიშვილების ხელით დაღუპა, დაფერფლა კორინთოსის მეფე კრეონი და მისი ასული და ბოლოს საკუთარი შვილებიც სიცოცხლეს გამოასალმა და ყოველივე ეს უსაშინლესი ბოროტებით აღასრულა იმ იასონის გამო, რომელმაც, საბოლოოდ, მას უღალატა და მიატოვა.

სულისშემძვრელ ტრაგედიათა ეს კასკადი ევრიპიდეს, შესაძლოა, იმისთვის დასჭირდა, რომ უფრო მეტად გაემძაფრებინა ტრაგედიის სიუჟეტი და გავლენა მოეხდინა მკითხველზე, რადგან რომ არა ეს ეპიზოდი, მედეა (ტრაგედია და პერსონაჟი) დღეს ასეთი პოპულარული არ იქნებოდა.

ამ თვალსაზრისს ამძაფრებს ვერსიებიც, რომელთა მიხედვითაც ევრიპიდემ მედეა კორინთოსის მკვიდრთა თხოვნით გახადა მკვლელი; შეეცადა თავად კორინთოსელები გაეთავისუფლებინა ამ ცოდვისაგან, თუმცა, ეს მხოლოდ ვარაუდია, კითხვა კი - დახოცა თუ არა მედეამ საკუთარი შვილები? მითის სხვადასხვა ვერსიის გათვალისწინებით, დღესაც პოლემიკის საგნად რჩება.

თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ევრიპიდემ დაარღვია ანტიკური მითოსური და ლიტერატურის ჩარჩო და სიახლე შესთავაზა ათენელ მაყურებელს: მისი მედეა არ არის კეთილშობილი, არამედ ბარბაროსია და მკვლელი, ელინი ასე არ მოიქცეოდა!

დასკვნის სახით შეგვიძლია თამამად ვთქვათ, რომ ევრიპიდემ მითის ამგვარი ინტერპრეტაციით მედეას უკვდავება შესძინა და მსოფლიო ლიტერატურის მასშტაბით მისი ტრაგიკული სახის უამრავ ვარიაციას დაუდო სათავე, რაც უკვე საუკუნეებია, ინტერესის ცხოველი საგანია, რამეთუ ეს სახე სულ სხვაა, განსხვავებულია, „სხვაგვარია ჩემი ბუნება, მტრისთვის სასტიკი, მოყვრისათვის - კეთილმოწყალე,/ მხოლოდ ასეთებს მიეგებათ დიდი პატივი“ (ევრიპიდე).

2.2. მედეა ელინისტურ ლიტერატურაში

ელინისტური, ანუ ალექსანდრიული, ეპოქის ლიტერატურულ ტექსტებში მედეას სახისმეტყველება მრავალშრიანობით გამოირჩევა, რადგან ამ პერიოდის არგონავტების მითის სიუჟეტით დაინტერესებული ავტორი - აპოლონიოს როდოსელი - მითის პერსონაჟის აღწერისას აქცენტს აკეთებს მის რამდენიმე მნიშვნელოვან მხარეზე; მას მედეა აინტერესებს:

- როგორც მაგიური ფიგურა (რომელიც ფლობდა გამორჩეულ მაგიურ უნარებს);
- როგორც ტრაგიკული გმირი (რომელიც წარმოადგენს ემოციურ-ფსიქოლოგიურად დატვირთულ რთულ პერსონაჟს);

- როგორც პოლიტიკური და სოციალური კონფლიქტების მნიშვნელოვანი მონაწილე და სიმბოლო.

სწორედ, ასეთი ღრმა ფსიქოლოგიური შტრიხებით აღიბეჭდა მედეა ალექსანდრიული პერიოდის ლიტერატურულ ტექსტებში; ასევე, ამ პერიოდში მოხდა მის მიმართ მთავარი საკვანძო სიტყვების - „ბარბაროსი“ და „უცხო“- გამოყენება, რაც გვაძლევს შესაძლებლობას, რომ ჩავუღრმავდეთ მედეას პერსონაჟის კვლევას კულტურულ და გენდერულ დისკურსში და განვსაზღვროთ მაშინდელი საზოგადოებრივი ცნობიერების არქეტიპები.

საყურადღებოა, რომ ელინისტური ლიტერატურის წიაღში დამკვიდრებულმა მედეას მითოპოეტურმა სახემ დიდი გავლენა იქონია ზოგადად მედეას თემატიკით დაინტერესებულ მომდევნო პერიოდის ავტორებზე და ის ყველა მომდევნო ლიტერატურული ეპოქის შთაგონების წყაროდ აქცია.

აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკის“ ტექსტის აგებულებისა და შინაარსის შესწავლით, შეგვიძლია, დანამდვილებით აღვნიშნოთ, რომ ეპიკოსს ხელთ ჰქონდა ყველა ის მასალა, რაც მაშინ არსებობდა მითის შესახებ, რადგან დეტალურად სახეზეა არგონავტების თქმულების არქაული ვერსიის სრულად გადმოცემა, აპოლონიოსი კარგად იცნობს ყველა არსებულ წყაროს (ისტორიული, მითოგრაფიული, ლიტერატურული) არგონავტების შესახებ.

სიუჟეტურად თითქოს აპოლონიოსთან ახალი არაფერია და ის იმასვე იმეორებს, რასაც მისი წინამორბედი ავტორები, მაგრამ მაინც შეგვიძლია მსგავსება - განსხვავებების პოვნა. ზოგადად „არგონავტიკა“ არ არის შინაგანად შეკრული პოემა, მაგრამ ავტორის დამოკიდებულება საკითხისადმი მაინც თვალსაჩინოა - აპოლონიოს როდოსელის შემოქმედებაში სამი მნიშვნელოვანი სიახლე იკვეთება: ეროსის გადამწყვეტი მნიშვნელობა, ფსიქოლოგიური პროცესების ანალიზი და ახალი ტიპის სუსტი, აქცენტირებულად არაპეროიკული გმირის კონცეფცია” (რ. გორდეზიანი).

მედეამ იხსნა იასონი განსაცდელისგან და უდიდესი დახმარება აღმოუჩინა მას, მის გამო გაწირა სამშობლო და მშობელი მამა, იასონმა კი, ამის სანაცვლოდ შემდეგი პირობა აღუთქვა: „შენ საქორწინო თალამოსში ჩვენს სარეცელს დაამშვენებ და ჩვენს სიყვარულს ვერაფერი დაარღვევს” (არგონავტიკა).

ამავე ეპიზოდში ნახსენებია, რომ მედეა იასონს ეხმარება საწმისის მოტაცებაში და, არგონავტებთან ერთად, გარბის მშობლიური მიწიდან; გაქცევის შემდეგ კი მათ დაედევნებათ აფსირტოსი, რომელსაც დაუფიქრებლად აკუწავენ.

მიუხედავად იმისა, რომ აფსირტოსი აკუწა იასონმა, ავტორმა სიმბოლურად მედეაც გასვარა მის სისხლში და მასაც დააკისრა ეს მძიმე ცოდვა: „გმირმა შადრევნად გადმოხეთქილი შავფერი სისხლით აივსო პეშვი, პირშებრუნებულ დას შეაღვარა თეთრ პირბადესა და მოსასხამზე“. სწორედ, ამ მძიმე ცოდვისგან განსაწმენდად მოუვლინეს მათ ღმერთებმა მრავალი განსაცდელი.

ნათელია, რომ აპოლონიოს როდოსელი განიცდის ჰომეროსის გავლენას, რადგან მას სურდა, მიეხატა სამყაროს უდიდესი მწერლისთვის და გამხდარიყო თავისი ეპოქის საუკეთესო საგმირო ეპოსის ავტორი, ამიტომ ცდილობს ის მოქმედების განვითარებას საკუთარი ინტერპრეტაციით და შემოაქვს მედეას ტრფობისა და სიყვარულის ამსახველი მოტივები, რომელიც შემდეგ დასაბამს აძლევს ბერძნული რომანის განვითარებას.

როდოსელის საგმირო ეპოსს ბევრი კრიტიკოსიც ყავდა (კალიმაქე და მისი წრე); მიუხედავად ამისა, მან მაინც მოიპოვა დიდება, გახდა ერთგვარი საწყისი მომდევნო პერიოდის რომაული მწერლობისა, რადგან მას ბაძავდნენ რომაელი პოეტები (ვალერიუს ფლაკუსი, ოვიდიუსი); ასევე, აპოლონიოსის პოემა გახდა მთავარი საყრდენი მომდევნო პერიოდში შექმნილი „ორფიკული არგონავტიკისა“.

აპოლონიოს როდოსელმა შექმნა არგონავტების მითის ლიტერატურული მოდელი, რომელიც მომდევნო პერიოდის ლიტერატურული პროცესებისთვის პარადიგმული გახდა.

2.3. მედეას მითოპოეტური სახე რომაულ ლიტერატურაში

რომაულ ლიტერატურაში მედეას ტრაგედია მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდის და ამით ემიჯნება კლასიკურ ბერძნულ ლიტერატურაში დამკვიდრებულ შეხედულებებს. ამ ეპოქის ლიტერატურულ ტექსტებში ავტორები ცდილობენ, განსაკუთრებით წარმოაჩინონ მედეას სიღრმისეული ფსიქოლოგიური პორტრეტი; ისინი დეტალურად აღწერენ მის შინაგან ტანჯვას, ემოციურ მდგომარეობას, ასევე ნაკლებ აქცენტს აკეთებენ მის მრისხანებაზე და სისასტიკეზე. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ რომაულ ტრაგედიაში

უფრო მძაფრად არის წარმოჩენილი მედეას მაგიური შესაძლებლობები - ის, თავის მხრივ, ამძაფრებს მის შინაგან ტრაგიზმს.

მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ასევე, ისიც, რომ რომაელები საუბრობენ მედეას სოციალურ ჩაგვრაზე, რაშიც მოიაზრებოდა გენდერული და კულტურული დისკრიმინაცია, რადგან მედეა იყო ქალი, რომელსაც საზოგადოება მხოლოდ მეუღლის როლში აღიქვამდა, მის აზრსა და გრძნობებს კი არავითარ მნიშვნელობას არ ანიჭებდა; ასევე, ის იყო უცხოელი და, შესაბამისად, მას უყურებდნენ როგორც ბარბაროსს; მისი სოციალური მდგომარეობა კი პირდაპირ დამოკიდებული იყო მეუღლეზე - იასონის ღალატის შემდეგ ის დარჩა სამართლებრივი და სოციალური დაცვის გარეშე, მას კი ამ მდგომარეობის გასამკლავებლად მხოლოდ მრისხანება და შური ებადა, როგორც ერთადერთი იარაღი თავის გადასარჩენად; სწორედ, ამ დეტალების ხაზგასმით წარმოგვიდგინა რომაულმა ლიტერატურამ მედეა.

2.3.1. ლუკიუს ანეუს სენეკა - მედეას პერსონაჟის ტრანსფორმაცია

მედეას მითი არამარტო ბერძნულ, არამედ რომაულ ლიტერატურაშიც აქტუალური იყო; ამის ნათელი მაგალითია ლუკიუს ანეუს სენეკას „მედეა“, რომელიც, ცხადია, ევრიპიდეს პიესის გავლენას განიცდის; მასში გადმოცემულია კოლხი ასულის ამბავი, რომელმაც, შურისძიების მიზნით, დახოცა შვილები, მაგრამ ბერძნული მითის ინტერპრეტაციისას მაინც იგრძნობა ავტორის ინდივიდუალური ხედვა. მედეას მითის სენეკასეული ვერსია გაცილებით მეტ ფსიქოლოგიურ სიღრმეს სძენს პერსონაჟს და თვალშისაცემად პათეტიკურია; ამავე დროს, აქვს თვითგანსჯის უნარიც - მედეა იხსენებს წარსულს: „ყველაფერი ბრუნდება მის მეხსიერებაში“ კოლხეთის სამეფოს დიდება; მოპარული ლეგენდარული საწმისი, ხმლით განწილული ცხედარი მიმოუგდე ზღვაში მამას, ხოლო ბებერი პელიასი ასო - ასო აქნილი იხარშება სპილენძის ქვაბში. უღვთოდ ვკლავდი და ხშირად სისხლს ვღვრიდი, თუმცა, არც ერთი დანაშაული არ ჩამიდენია მრისხანებისგან: მათ ყოველთვის უბედური სიყვარული მიკარნახებდა” (ბერძენიშვილი).

ევრიპიდესგან სენეკას კიდევ ერთი მთავარი ნიუანსი განასხვავებს: „კლასიკურ ბერძნულ ტრაგედიაში მკვლელობა სცენის უკან ხდება. სენეკასთან ეს ტრადიცია არაა

დაცული. მედეა ერთ შვილს მონოლოგისას კლავს, მეორეს კი - იასონის თვალწინ” (გორდეზიანი, ტონია), ეს შეცვლილი სიუჟეტიც მეტყველებს დრამატურგის ინდივიდუალურ ხელწერაზე.

სენეკას მედეა უფრო ძლიერია, ვიდრე ევრიპიდეს მედეა, მისი შინაგანი ტრაგიზმი სენეკასთან უფრო გაღრმავებულია, ასევე ნაჩვენებია მისი სულიერი ტანჯვის სიღრმე და შურისძიება აღქმულია, როგორც გადარჩენის ერთადერთი საშუალება.

სენეკამ, ევრიპიდესგან განსხვავებით, მედეას უფრო მეტი „ლაპარაკის” უფლება მისცა და მთელი პიესა მედეას მონოლოგს დაუთმო, ის იწყებს და ამთავრებს მთელ ამ ტრაგედიას, აქ ვხვდებით ბევრ საუბარს და ცოტა მოქმედებას. მიუხედავად იმისა, რომ სენეკასეული მედეა ძლიერი და შეუპოვარია, გუნდი არ უთანაგრძნობს მას, პირიქით - იასონს უჭერს მხარს.

სენეკა მედეას სამყაროს კოსმიურ მბრძანებლად მიიჩნევს (საწამლავის დამზადების თემა), ხაზს უსვამს მის ჯადოსნურ ძალას, მაგიას კი იყენებს, როგორც შურისძიების იარაღს და ხაზს უსვამს მედეას ძლევამოსილებას: „მედეა ახლა ვარ, დანაშაულით გაიზარდა ნიჭი” (სენეკა).

სენეკას მედეა არის ძლიერი მოაზროვნე ქალი, რომელმაც ზუსტად იცის, რას უმზადებს მას განგება: მიუხედავად ამისა, ის მაინც ვერ თოკავს ვნებებს, რაც მისთვის მოაქვს აფსირტოსის მკვლელობას. მედეა რომაელ მწერალთან უფრო ქალურია, მაგრამ - ბრძენი, საშიში და დაუნდობელი. მედეას აქვს მომავალი, წასასვლელი, სადაც ცხოვრებას განაგრძობს, იასონი კი განწირულია. სენეკას როლი მედეას პერსონაჟის პოპულარიზაციაში, მართლაც, დიდია, რადგან ის იყო მწერალი, რომელმაც მედეა მოარგო რომის რეალობას და ახალი სული შთაბერა მას, ბევრად ძლიერი და მბრძანებლური.

2.3.2. პუბლიუს ოვიდიუს ნაზო - სიყვარულის დესტრუქციული პოტენციალი მედეას მითში: მედეას მითით ინტერესდება ავგუსტუსის ეპოქის პოეზიის წარმომადგენელი პუბლიუს ოვიდიუს ნაზო, რომლის შემოქმედებაც მოიცავს ვირტუოზულ ლექსებს, ელეგიებს და პოემებს, სადაც ის საუბრობს ლად და თავისუფალ

სიყვარულზე, ადამიანურ გრძნობებზე. პოეტი ინტერესდებოდა, ასევე, მითოსური სიუჟეტებითაც და მათ საკუთარი ინტერპრეტაციით გადმოგვცემდა.

სიყვარულის თემაზეა აგებული ოვიდიუსის კრებული „ჰეროიდები“, რომელშიც გადმოცემულია ქმრებისგან მიტოვებული პერსონაჟი ქალების სულიერი განცდები. ეს კრებული 15 წერილისგან შედგება და ერთ-ერთია „მედეას წერილი იასონისადმი“; მედეას მაგიური ძალის შესახებ პოეტი „მეტამორფოზებშიც“ საუბრობს(VII); „სევდიან ელეგიებში“ კი მედეას მიერ ძმის - აფსირტოსის სასტიკ მკვლელობას იხსენებს („ტრისტია“).

„ჰეროიდების“ კრებულში გადმოცემულ მედეას წერილში იასონისადმი ასახულია ის ვნებიანი სიყვარული, რომელზეც თვითონ მედეა საუბრობს ძალიან ემოციურად: „ეს იყო ჩემი გონების პირველი მსხვერვა. დაგინახე და დავიღუპე!“ „ჰეროიდები“. „ჰეროიდების“ მედეა გამორჩეული და მრავალფეროვანია, მებრძოლი და ძლიერი ქალია, რადგან სავარაუდოდ ოვიდიუსსაც ასეთი ძლიერი ქალები ხიბლავდა.

რაც შეეხება ოვიდიუსის „მეტამორფოზებს“ აქაც მედეასა და იასონის ისტორია განსხვავებული, ავტორისეული ინტერპრეტაციით არის წარმოდგენილი, მედეას მხატვრული სახე კი ამაღლებულია - ის ძლიერ, მებრძოლ ქალადაა წარმოდგენილი, რომელიც თავისი ძლიერი სიყვარულის მსხვერპლი გახდა, რომელსაც თავისი ნების საწინააღმდეგოდ იმორჩილებს „ახალი ძალა“ და გონებას ვერ ემორჩილება („მეტამორფოზები“, VII, „იასონი და მედეა“). ოვიდიუსი მედეას მაგიურ ძალასაც უსვამს ხაზს (ესონის გაახალგაზრდავების რიტუალი), რომელსაც ძალა შესწევს, ესაუბროს კოსმიურ ძალებს („მეტამორფოზები“).

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ოვიდიუსის შემოქმედებაში აღიბეჭდა მედეას ძლიერება, მისი შინაგანი ბუნების დიდსულოვნება, წრფელი სიყვარული და ბრძოლა ჭეშმარიტი სიყვარულის შენარჩუნებისთვის. ოვიდიუსის მრავალმხრივი შემოქმედება საუკუნეების განმავლობაში იყო შთაგონების წყარო პოეტებისთვის და, შესაბამისად, მედეას პერსონაჟის პოპულარობასაც შეუწყო ხელი.

2.3.3. ვალერიუს ფლაკუსი - „არგონავტიკის“ თავისებურებები

რომაული ლიტერატურის კიდევ ერთი ბრწყინვალე წარმომადგენელი იყო პოეტი ვალერიუს ფლაკუსი; მას ეკუთვნის პოემა „არგონავტიკა“, რომელიც რვა წიგნისგან

შედგება, და აღწერს იასონისა და არგონავტების მოგზაურობას კოლხეთში და ოქროს საწმისის მოპოვების ისტორიას, მაგრამ დაუსრულებელია. ცხადია, რომ ავტორი განიცდის აპოლონიოს როდოსელის და მისი წინამორბედი რომაელი მწერლების გავლენას; მიუხედავად ამისა, ავტორი საკუთარ ორიგინალურ შტრიხებსაც მატებს ამბავს და პოემაში დეტალურად აღწერს არგონავტების მოგზაურობას, დაბრკოლებებს, გმირულ თავგადასავლებს და მედეას სიყვარულის ისტორიას.

ზოგადად, რომაულ ლიტერატურაში მედეა სასტიკი და შურისმაძიებელი პერსონაჟია, მაგრამ რომაელი ავტორები ამგვარი საქციელის ჩადენის მოტივსაც - იასონის ღალატსაც იძიებენ. ფლავუსთან მედეა ძლიერი და მეზრძოლი ქალია, რომელიც მუდმივად დგას იასონის გვერდით და ეხმარება მას.

ბოლო, მერვე წიგნი, სრულდება იმით, რომ მედეა, არგონავტებთან ერთად, გარბის, აფსირტოსი კი მათ დუნაის შესართავთან წამოეწევა; საგულისხმოა, რომ იასონი მედეას დაბრუნებას ფიქრობს კოლხებისთვის და ფიქრობს, რომ ამით ჩამოიშორებენ კოლხ მდეგრებს; იასონი აქ უკვე ღალატობს მედეას და მის სიყვარულს წირავს, თუმცა, იმის გამო, რომ ტექსტი, სავარაუდოდ, დაუსრულებელია, ჩვენთვის უცნობია, როგორ განვითარდა ამბავი.

ფლავუსმა პერსონაჟების სულიერი განცდები წარმოადგინა ფსიქოლოგიური სიღრმით და შექმნა ტექსტი, რომელიც გამოირჩევა მხატვრულობით და რომაული ლიტერატურისა და ეპიკური პოეზიის შესწავლით დაინტერესებული პირებისთვის მნიშვნელოვან წყაროდ ითვლება.

2.4. მედეა ევროპულ ლიტერატურაში

თანამედროვე ევროპულ ლიტერატურაში მედეასა და არგონავტების არქაული მითის სიუჟეტი მნიშვნელოვნად ტრანსფორმირდა და მოერგო ახალ ტენდენციებს, რაშიც იგულისხმება:

- არქაული მითის სიუჟეტის ფემინისტური გადააზრება - მედეას ისტორიას განიხილავენ გენდერული უთანასწორობის ჭრილში;

- პოსტკოლონიური პერსპექტივა - მედეა თანამედროვე ტექსტებში წარმოდგენილია, როგორც „სხვა“, უცხო კულტურის წარმომადგენელი (ბარბაროსი);
- ფსიქოლოგიური ანალიზი - ყურადღება მახვილდება მედეას სულიერ ტრავმებზე და მის შინაგან სამყაროზე;
- სოციალური კრიტიკა - ავტორები მედეას ისტორიას იყენებენ თანამედროვე საზოგადოების პრობლემების საანალიზოდ.

აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია, ვთქვათ, რომ მედეა თანამედროვე ევროპულ ტექსტებში კომპლექსური პერსონაჟია, რომლის ქმედებებიც განპირობებულია არა მხოლოდ პირადი შურისძიების კონტექსტით, არამედ - სოციალური და პოლიტიკური ნიშნითაც, რომელიც მოქმედებს რაციონალურად, განიცდის შინაგან ბრძოლას, ვნებასა და პასუხისმგებლობას შორის და ირჩევს აბსოლუტურ თავისუფლებას.

ევროპელი ავტორები (პიერ კორნელი, ჟან ანუი, კრისტა ვოლფი) მედეას მითის აღწერისას იყენებენ იმ ეპოქის მთავარ იდეებსა და პრობლემებს, რომლებიც მათი მოღვაწეობის პერიოდს ემთხვევა; მაგალითად, კორნელი იყენებს კლასიციზმის იდეალებს, ჟან ანუი ეგზისტენციალიზმის პრობლემატიკას, ვოლფი კი - ფემინისტურ და პოსტმოდერნისტულ მიდგომებს.

2.4.1. პიერ კორნელი - მედეას როლის დემონსტრაცია

პიერ კორნელის „მედეა“, რომელსაც საფრანგეთის ჰომეროსს უწოდებდნენ, მართალია, მის საუკეთესო ნაშრომად არ ითვლება, მაგრამ ამ ნაწარმოებმა, რომელიც 1635 წელს დაიწერა და დაეფუძნა ბერძნულ მითს მედეას შესახებ, ერთი წლის შემდეგ ავტორი გახდა უკვდავი და მას საფრანგეთის აკადემიის მუდმივი წევრის სტატუსი მოაპოვებინა, რადგან კორნელიმ მითის ორიგინალ ვერსიაში მნიშვნელოვანი ცვლილებები შეიტანა.

პიესა შედგება ხუთი მოქმედებისგან და მკაცრად იცავს კლასიციზმის ერთიანობის პრინციპს, მოქმედება ვითარდება კორინთოსში ერთი დღის განმავლობაში, რადგან კორნელმა შეამჭიდროვა მითოლოგიური სიუჟეტი ისე, რომ მთელი დრამა 24 საათში ეტევა; ასევე, ის პირველი ავტორია, რომელმაც გააუქმა ქორო და ფართო საზოგადოებას შესთავაზა

მედეას პერსონაჟის ახლებური ინტერპრეტაცია, მას აინტერესებს გრძნეული მედეა და მისი „ჯადოქრობები“.

აშკარაა, რომ პიერ კორნელი ეყრდნობა სენეკას, მაგრამ კარგად იცნობს ევრიპიდეს და ოვიდიუსის შემოქმედებასაც, ითვალისწინებს მათ ტექსტებს, მაგრამ ქმნის თავის მედეას, რომელიც ტექსტში არა მხოლოდ შურისმაძიებელი ქალია, არამედ - ღრმად მოაზროვნე და საკუთარ შინაგან სამყაროში ჩამწვდომი პიროვნება. იასონის პერსონაჟი კი კორნელისთან გვევლინება, როგორც პოლიტიკური პრაგმატიზმისა და პირადი ამბიციების მსხვერპლი, ცინიკოსი და ყალბი, რომლისთვისაც სინანულზე მაღლა მისი ტრიუმფალური სურვილები დგება.

კორნელის მედეაც დევნილია უცხო მიწაზე, მაგრამ ამაყი, როგორც „მზის შთამომავალი“ და არავის უტოლებს თავს; ჯადოქარია, რომელიც ჰელიოსს ესაუბრება, როგორც მისი მოდგმის ნაშიერი და კორინთოსის დამხობაში შემწეობას სთხოვს. სასტიკია მისი შურისძიება, რომელიც მასში დედობრივ გრძნობასაც კი ახშობს

ცალკე გამოყოფის ღირსია ნაწარმოების ფინალი, განსხვავებული და მოულოდნელი, რომელშიც იასონი გადაწყვეტს შვილების დახოცვას („უგუნური დედის მძვინვარების იარაღები“), რომ შური იძიოს მედეაზე, მედეა მხოლოდ დაასწრებს მას შურისძიებას. იასონი კი ფინალში დემორალიზებული და დამცირებულია, უსუსური, უმწეო და დაბნეულია, ამიტომაც ასრულებს სიცოცხლეს თვითმკვლელობით, ისჯის საკუთარ თავს, რადგან ვერ დასაჯა მედეა.

კორნელის დრამაში კიდევ უფრო გაღრმავებულია დრამატიზმი და ტრაგიზმი, წამოჭრილია მნიშვნელოვანი ფილოსოფიური საკითხები: პიროვნული ღირსებისა და სოციალური პასუხისმგებლობის კონფლიქტი, შურისძიების მორალური გამართლება და ადამიანური ვნებებისა და გონების დაპირისპირება, შედეგად კი ფრანგ/ევროპელ მკითხველს მედეაზე განსხვავებულ მოსაზრებას უქმნის.

2.4.2. ჟან ანუის „მედეა“ - თავისუფლების სიმბოლო

მეოცე საუკუნის ფრანგული ლიტერატურის თვალსაჩინო წარმომადგენელმა, დრამატურგმა ჟან ანუიმ, რომელიც, ასევე, დაინტერესდა მედეას თემით, შემოგვთავაზა

უკვდავი ტრაგედიის თავისებური ინტერპრეტაცია; მან შეინარჩუნა კლასიკური სიუჟეტის - მედეასა და იასონის ისტორიის ძირითადი ხაზი, მაგრამ მითის სიუჟეტებს და პერსონაჟებს უფრო ფილოსოფიური და ფსიქოლოგიური განზომილება შესძინა; მის პიესაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა პერსონაჟების შინაგან კონფლიქტებს და მორალურ წიაღსვლებს. საფრანგეთში დამაბული პოლიტიკური ვითარების ფონზე, როცა ასპარეზზე გამოდიან ეგზისტენციალისტები და აბსურდის თეორიის მიმდევრები, ანუიმ შექმნა ფაქტობრივად „აბსურდის“ დრამა, რომელშიც ერთმანეთს უპირისპირებს სიყვარულსა და ღალატს, თავისუფლებასა და მონობას/კომფორმიზმს, იდენტობასა და თვითშეფასებას, ცივილიზაციასა და ბარბაროსობას.

ანუის „მედეა“ თავისუფლების შესახებ გვიყვება და გვიხსნის, თუ რას ნიშნავს, იყო თავისუფალი და, შესაბამისად, ბედნიერი ამ კომპრომისულ სამყაროში, სადაც მხოლოდ თანამოაზრეებს იღებენ და იშორებენ ყველას, ვინც განსხვავებულად ფიქრობს. იასონიც იმიტომაა საბრალო კონფორმისტი და მოღალატე, რომ ის, უპირველეს ყოვლისა, ღალატობს თავისუფლებას, ჭეშმარიტ სიყვარულს. ამ ბინარულ დაპირისპირებაში იასონი ირჩევს მორჩილებას/მონობას და ამაოებას/კეთილდღეობას, მედეა კი - თავისუფლებას, რომელიც „ღმერთების ბინძურ თამაშებსაც“ არ ეპუება თავისი „საკმარისად ძლიერი სულით“.

სწორედ, ასეთი მტკიცე, ძლიერი, ამაყი და თავისუფლებისმოყვარე პერსონაჟი - ჟან ანუის მედეა იქცა ევროპული ცივილიზაციის თავისუფლების სიმბოლოდ.

2.4.3. კრისტა ვოლფის „მედეა“ - ფემინიზმის მსხვერპლი

კრისტა ვოლფის „მედეა - ხმები“ დაიწერა 1996 წელს; რომანში ვოლფმა ახლებურად წარმოაჩინა კარგად ცნობილი ძველი ბერძნული მითი მედეას შესახებ. მასთან მედეას პერსონაჟი წარმოდგენილია არა როგორც ჯადოქარი, რომელიც შურისმაძიებელია, არამედ როგორც რთული კომპლექსური პიროვნება, რომელიც, გარემოებიდან გამომდინარე ემსხვერპლა საზოგადოების პოლიტიკურ დამოკიდებულებებსა და ინტრიგებს.

რომანში არსებული სიუჟეტები გადმოცემულია სხვადასხვა პერსონაჟის პერსპექტივიდან, რაც საშუალებას გვაძლევს, სხვადასხვა მოცემულობიდან შევაფასოთ

არსებული სიტუაცია, ყურადღება გამახვილებულია გენდერულ საკითხებზე, ძალაუფლების დინამიკაზე და „უცხო“ მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულებაზე.

ვოლფმა რომანში შემოიტანა მითისგან განსხვავებული სიუჟეტებიც, მაგალითად ის, რომ მასთან მედეა არ არის საკუთარი შვილების მკვლელი, ის არ კლავს ბავშვებს, პირიქით - მწერალი ცდილობს, დაგვარწმუნოს, რომ ბრალდებები, რომელიც არსებობს მედეას საწინააღმდეგოდ, მხოლოდ კორინთოსის ელიტის მიერ გამოგონილი ჭორია.

კრისტა ვოლფის ტექსტი განსაკუთრებით საინტერესოა ფემინისტურ ჟრილში საკვლევად, რადგან ავტორს ეჭვი შეაქვს ისტორიულად დამკვიდრებულ პატრიარქალურ დამოკიდებულებებში და გვთავაზობს ქალი პერსონაჟის ახლებურ, განსხვავებულ სახეს, რომელიც იქამდე ხშირად მიჩქმალული იყო კლასიკურ ლიტერატურაში.

რომანის სტრუქტურის შესწავლისას გამოჩნდა, რომ ტექსტი არის კომპლექსური და ინოვაციური, აგებულია ძირითადად მონოლოგებით, 11 მოქმედი ხმა კი მონოლოგებში განსხვავებულ სიტუაციებს გადმოგვცემს, რაც საშუალებას გვაძლევს, სხვადასხვა მხრიდან შევისწავლოთ მოცემული ტექსტი, ამით ავტორი სუბიექტურად ცდილობს, წარმოაჩინოს მედეას „სიმართლე“.

ვოლფი შესანიშნავად ახერხებს ძველი მითის სიუჟეტების გამოყენებას ტექსტში და მის მორგებას თანამედროვე საზოგადოების მოდელებზე, შესაბამისად, მასთან მედეა არა მხოლოდ მითის პერსონაჟია, არამედ - სიმბოლო იმისა, თუ როგორ ექცევა საზოგადოება მას, ვინც არ ემორჩილება მის მიერ დადგენილ ქცევის ნორმებს.

ავტორმა ტექსტში მკვეთრად გამოყო მთავარი თემატური ელემენტები, რისი გადმოცემაც მას სურდა:

- ძალაუფლებისა და პოლიტიკის გავლენა, რაშიც მოაზრება პოლიტიკური გავლენები, რაც ახდენს ისტორიის დამახინჯებას ძალაუფლების მქონე ადამიანების სურვილების შესაბამისად;
- გენდერული საკითხების წინა პლანზე წამოწევა და ჩვენება, თუ როგორ ხდებოდა ქალის როლის დაკნინება პატრიარქალურ საზოგადოებაში;
- მედეას „ბარბაროსობის“ საკითხი, რითიც ხაზი ესმება მედეას უცხოელობას, კოლხეთიდან „ჩამოსულობას“, კულტურულ კონფლიქტს.

ევრიპიდეს, სენეკას და სხვათა ხშირი ციტირებით კრისტა ვოლფი მიგვანიშნებს, რომელი ტექსტების გავლენით შეიქმნა მისი რომანი, მაგრამ ის მედეას უთანაგრძნობს და ამართლებს მის დანაშაულებს, ყოველთვის ცდილობს, მოუძებნოს ლოგიკური ახსნა მის საქციელს. ვოლფი ყველაფერს განიხილავს გენდერულ ჭრილში და აშკარაა მისი, როგორც ქალის, სოლიდარობა მედეას და ზოგადად ყველა ქალის მიმართ, ვინც მამაკაცების მხრიდან ჩაგვრის და ძალადობის, საზოგადოების მხრიდან კი უსაფუძვლო ბრალდებების მსხვერპლია, ერთგვარი განტევების ვაცი, ყველასგან განწირული. კრისტა ვოლფმა მედეა წარმოგვიდგინა არა როგორც შურისმაძიებელი გრძნეული ჯადოქარი, არამედ როგორც ქალი, რომელიც ხდება საზოგადოების ცრურწმენების და პოლიტიკური სპეკულაციების მსხვერპლი. ის მოგვიწოდებს, ბრმად არ ვირწმუნოთ „მოჩვენებითი ჭეშმარიტებები“ და ყალბი სტერეოტიპები.

2.4.4. ანდრეას ფლურაკისის „მედეას ბურკა“ - იდენტობის სიმბოლო

ბერძენი დრამატურგის ანდრეას ფლურაკისის „მედეას ბურკა“ თანამედროვე სტანდარტებს მორგებული მონოპიესაა, რომელიც გვთავაზობს მედეას კლასიკური ბერძნული მითის განსხვავებულ, თანამედროვე პრობლემატიკის კონტექსტში განხილულ ინტერპრეტაციას; რა თქმა უნდა, პიესაში შენარჩუნებულია კლასიკური მითის ძირითადი სიუჟეტური ხაზი, რომელსაც შესანიშნავად ერწყმის მითის ა. ფლურაკისისეული ინდივიდუალიზმი, რაც პიესას სძენს აქტუალობას.

მთელი პიესა მონოლოგია მედეასი, რომელიც ყვება საკუთარ ისტორიას, გვესაუბრება წარსულზე, აწმყოსა და სამომავლო გეგმებზეც; სხვა პერსონაჟები კი აქ პასიურ როლს ასრულებენ.

ა. ფლურაკისი გვიყვება ქალზე, რომელიც იმყოფება უცხო მიწაზე, ემიგრანტია, რომელსაც უხდება მისთვის განსხვავებულ და არამშობლიურ კულტურასთან და ყოველდღიურ უცხო რეალობასთან გამკლავება, რადგან მისთვის აუცილებელია არსებულ სოციალურ თავისი იდენტობის დამკვიდრება, რათა გადარჩეს ავტორი შესანიშნავად ახდენს რამდენიმე მნიშვნელოვანი ასპექტის აქცენტირებას:

- ემიგრანტობა - მედეა უცხო მიწაზეა, სხვა იდენტობაში, სხვა კულტურაში, სხვა საზოგადოებაში, ყოველგვარი მშობლიურისგან შორს;
- საკუთარი თავის (იდენტობის) შენარჩუნება - მუდმივი მცდელობა, შეინარჩუნოს მშობლიური კულტურა, დაიცვას მისთვის მისაღები ნორმები;
- მისი სურვილი, მუდმივად ჰქონდეს არჩევანის თავისუფლება;
- მცდელობა, გაუმკლავდეს საკუთარ თავში და უცხო კულტურაში არსებულ პატრიარქალურ სტერეოტიპებს.

ტექსტი იწყება მოულოდნელი შესავლით: სანაპიროზე მზის ჩასვლამდე ცოტა ხნით ადრე, მედეა, რომელიც „ბურკითაა” შემოსილი, შეზღონგზეა წამოწოლილი, თვალები დახუჭული აქვს. იქვე საზღვაო ჩანთა დევს. თავიდანვე იკვეთება, რომ მედეა თანამედროვე, ჩვენი დროის, ქალია; აქვე თამაშობენ მისი შვილებიც, მაგრამ, რატომღაც, ისინი გოგონები არიან და არა ვაჟები, როგორც სხვა ლიტერატურულ წყაროებში.

მედეას მონოლოგი ავის მაუწყებელია, დაგეგმილ უბედურებას მოასწავებს: „ერთ საათში ყველაფერი თავდაყირა დადგება“ (ფლურაკისი).

ტექსტის მიხედვით, იკვეთება, რომ მედეას ემიგრანტობის მიზეზი იასონია, თავადაც ამბობს, რომ მას იასონი შეუყვარდა და გაცნობიერებულად მისი სიყვარულის გულისთვის იქცა ემიგრანტად: მიატოვა სამშობლო, ოჯახი, მეგობრები, ენა და იქცა ლტოლვილად უცხო მიწაზე, ყველასთვის მიუღებელი, იასონიც კი მის მიტოვებას აპირებს, ამიტომ მწიფდება მის სულსა და გულში საზარელი შურისძიება.

ფლურაკისთან მედეა საოცარი ჭკუა-გონებით გამოირჩევა; მან კარგად იცის, როგორ უნდა გადაირჩინოს თავი, ამ პიესაში კარგად არის ნაჩვენები, როგორ განვითარდებოდა მოვლენები, მედეას ჩვენს დროში რომ ეცხოვრა. მედეა ტექსტის მიხედვით, ატარებს „ბურკას”, რომელიც ავტორმა განზრახ შემოიტანა მონოპიესაში, რათა ამით ეჩვენებინა, თუ რამდენად დიდი გავლენა აქვს საკუთარ „იდენტობას”, ფესვებს, ადათ - წესებსა და წარმომავლობას. „ბურკის” ამგვარი დატვირთვა ავტორის საუკეთესო ჩანაფიქრს წარმოადგენს, რადგან ეს გახლავთ თავსაბურავი, რომელიც ერთი მოსაზრებით შეიძლება იყოს ნებისმიერ სიტუაციაში უკან დასახევი გზის არსებობა მედეასთვის და მეორე შემთხვევაში მისი „იდენტობა”, რომლის დათმობაც არ სურს და მზადაა, ამისთვის გაიღოს

ნებისმიერი მსხვერპლი, თუნდაც - იასონის სიყვარული. „ბურკა“ ნაწარმოების მნიშვნელოვანი რეკვიზიტია:

მნიშვნელოვანია ფაქტი, რომ ფლურაკისის მედეა არ არის შვილების მკვლელი, პირიქით - ის არ კლავს მათ და გადაარჩენს კიდევ კოლხეთში დაბრუნებით; მართალია, მედეა შვილების გარეშე რჩება, მაგრამ სხვა გამოსავალი არ აქვს, სხვანაირად ვერ იხსნის მათ სიცოცხლეს, ბავშვებს უკან აბრუნებს სამშობლოში, საკუთარ მამასთან (აიეტთან) და თითქოს ამით ინანიებს ჩადენილ ცოდვას მამისა და მთელი ერის წინაშე.

მედეა ფლურაკისის პიესაშიც იასონზე უზომოდ შეყვარებული ქალია, რომელიც მზადაა, დაუფიქრებლად გაწიროს ყველაფერი, რაც მას ახადია: პიესის დასასრულს მედეა კლავს იასონის ახალ სიყვარულს, რის გამოც გადაწყვეტენ მის დაჭერას, თუმცა, ვერავინ ცნობს მას, არავინ იცის, ის სახეზე როგორია - თავსაბურავი, რომელიც მედეას აქვს შემოხვეული, მთლიანად უფარავს სახეს, მხოლოდ იასონი სცნობს მას.

ბოლო წუთებში მედეა იხდის „ბურკას“ და თავს წარმოაჩენს ჩვეულებრივ ქალად, რომელიც ზღვის სანაპიროზე ირუჯება; მასთან მისულ სამართალდამცავებს კი ეუბნება, რომ მან დაინახა ქალი, რომელმაც გაიხადა ტანისამოსი და ზღვაში გაუჩინარდა.

ავტორმა გვიჩვენა უცხო სამყაროში სრულიად მარტო დარჩენილი ქალი, დევნილი, დამცირებული და ღირსებაშელახული, მაგრამ ეს მას არ ადევნებს, რადგან თავის სიმართლეს, ჭეშმარიტ სახეს „ბურკის“ ქვეშ მალავს. ის იწყებს ახალ ცხოვრებას, ძველი „იდენტობის“ გარეშე, ამიტომაც იხდის თავსაბურავს, ანუ ამით იშორებს/ანადგურებს წარსულს, აწმყოსაც და ახალი იდენტობით განაგრძობს ცხოვრებას.

III თავი: „მედეას მითის რეცეფცია ქართულ მწერლობაში (პოემა, რომანები)“

მედეა ქართულ ლიტერატურაში საკმაოდ გვიან ჩნდება, რადგან ქართველები ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მას არ თვლიდნენ ქართული ლიტერატურის კუთვნილებად, ის განიხილებოდა ბერძნული მითებისა და ანტიკური ლიტერატურის პერსონაჟად. ქართველი მწერლები გაურბოდნენ მედეას თემას, რადგან სამშობლოს მოღალატედ, ძმისა და შვილების მკვლელად შერაცხილი ქალი მათთვის ქართველი ქალის

ხატი და სიმბოლო ვერ იქნებოდა, ქართველი ქალის დამკვიდრებულ სტერეოტიპს სრულად ეწინააღმდეგებოდა.

მოგვიანებით, როცა საქართველოში ცნობილი გახდა მედეასა და არგონავტების მითის ირგვლივ შექმნილი ანტიკური კულტურისა და მწერლობის შედეგები, მაშინ დარწმუნდნენ ქართველები, თუ როგორი მასშტაბური იყო მედეას სახისმეტყველება მსოფლიო ლიტერატურაში და რეალურად რამდენად მნიშვნელოვანი იყო მედეას სახე ქართული კულტურისათვის, როგორც არქეტიპული მდედრისა; მედეა მათთვის, უპირველეს ყოვლისა, ძველი კოლხეთის სიმდიდრის და სიდიადის სიმბოლოდ იქცა; ამიტომ დაიწყო იმ არგუმენტების მოძიება და გაზიარება, რომლებიც დაეხმარებოდა მათ მედეას რეაბილიტაციაში, მისთვის სასტიკი და შურისმაძიებელი ქალის სახელის ჩამოცილებაში.

პირველი ქართველი მწერალი, ვინც გაზედა და ხმამაღლა დაიწყო მედეაზე საუბარი, აკაკი წერეთელი იყო; მის თხზულებას, „მედია“ საფუძვლად უდევს უძველესი თქმულება არგონავტების შესახებ.

ქართული საზოგადოება მუდმივად მიიჩნევდა, რომ მედეას ბევრი პასუხისმგებლობა ქონდა დაკისრებული, რადგან ის იყო კოლხეთის მეფის ასული, რომელსაც პირველ რიგში მოვალეობა ქონდა საკუთარი ქვეყნის წინაშე, შემდეგ კი - მამისა და ოჯახის წინაშე; მათი აზრით, ქვეყნის წინაშე დაკისრებული პასუხისმგებლობა გულისხმობდა თავგანწირვას, მედეამ კი, ოქროს საწმისის გაცემით, საკუთარი ქვეყნიდან გაიტანა ყველაზე დიდი სიმდიდრე - თავისუფლება, ქვეყანას წაართვა ძველი დიდება და სახელი, რაც უპატიებელ დანაშაულად ითვლებოდა.

3.1. მედეა აკაკი წერეთლის პოემაში - „მედია“

აკაკი წერეთლის პოემა „მედია“ ნათელი მაგალითია იმისა, რომ ქართველებს მედეა არ უყვარდათ და რცხვენოდათ მის გამო; ავტორმა ამ ნაწარმოების შექმნით კი ერთგვარი ბიძგი მისცა სხვა მწერლებს, რომ ეს პერსონაჟი საკუთარი ინტერპრეტაციით დაემუშავებინათ, თუმცა, როგორც აღვნიშნეთ, მან, როგორც პირველმა, ვინც ამ საჩოთირო საკითხზე დაიწყო წერა, სხვებს და მკითხველსაც კი განუსაზღვრა შეხედულებები.

აკაკი წერეთელი ცდილობს მედეას რეაბილიტაციას და ამისთვის იყენებს არგონავტების მითის სიუჟეტებსა და ევრიპიდეს მედეას ტექსტს; ცნობილია, რომ „თავდაპირველად პიესა ტრილოგიად იყო ჩაფიქრებული: მედია კოლხიდაში, მედია ელადაში და მედია სამშობლოში დაბრუნებული, თუმცა, განზრახვა შეუსრულებელი დარჩა და პოეტმა 1875 წელს გამოაქვეყნა მხოლოდ მისი პირველი ნაწილი, სახელწოდებით „მედია“.

ჩანს, რომ წერეთელი ცდილობდა მედეას სამშობლოში დაბრუნების ეპიზოდის აღწერით მის რეაბილიტაციას და თითქოს ყველა იმ ცოდვისა და შეცდომის გაქარწყლებას, რაც მედეამ ჩაიდინა, თუ მიაწერეს.

წერეთლის დრამა დაყოფილია 5 მოქმედებად, რაც სცდება ანტიკური დრამის წესებს და გადადის პოეტის თანამედროვე ეპოქის დრამატურგიის წესებზე; ამას ადასტურებს ისიც, რომ პოემაში არ მონაწილეობს ქორო და არ არის შეზღუდული გმირთა რაოდენობა ეპიზოდებში, მას ასევე შემოჰყავს სხვა ახალი პერსონაჟები (მოქრი - მოჭიდავე; ქლიბი - დელი) და ცვლის სახელებს საკუთარი ქვეყნის ტრადიციული სახელებით (იათა - კოლხეთის მამასახლისი; გექადა - მამასახლისის მეუღლე; მედია - მათი ასული; იასირ - მათი ძე; თირთა - იათას და; ძუძუდა - მედიას დობილი; იაზონ ბერძნის მთავარი).

პიესის მნიშვნელოვანი დეტალია ძირძველი ქართული მითის პერსონაჟის - „ამირანის“ გამოჩენა, რომლის ხმასაც არგონავტები გაიგონებენ კოლხეთში შემოსვლისას; ეს ეპიზოდი ა. წერეთელმა განზრახ შემოიტანა პიესაში, რათა დაეკავშირებინა აპოლონიოს როდოსელის ვერსიასთან, რომლის მიხედვითაც, არგონავტებს შემოესმათ პრომეთეს ხმა, ანუ ამ ინტერპრეტაციით აკაკი ცდილობს პრომეთესა და ამირანის მითების იდენტურობის ჩვენებას.

პოემაში არაფერია ნათქვამი მედეას მიერ შვილების დახოცვაზე, იასონის ღალატზე და, საერთოდ, იმაზე, თუ როგორ აგრძელებს მედეა ცხოვრებას უცხო ქვეყნის მიწაზე. ავტორი ცდილობს, მის დანაშაულს გვერდი აუაროს, მეტიც - წარმოაჩინოს, რომ იასონმა მედეა მისი ნების წინააღმდეგ, ძალით, წაიყვანა კოლხეთიდან.

პოემას ავტორი იასირის გლოვით ასრულებს, ის აღარ ინტერესდება მედეას ბედით. ამით აკაკი წერეთელი გვეუბნება, რომ იასირის მკვლელობაში მთავარი დამნაშავეები არიან

ბერძნები, რომლებმაც საკუთარი ვერ გაიმეტეს და ზღვას მსხვერპლად კოლხეთის ძე შესწირეს.

აკაკი წერეთელი მთელი ნაწარმოების განმავლობაში ცდილობს გადაფაროს დანაშაული და გვერდი აუაროს მედეას სისასტიკეს, ზოგადად პოემაში ძალიან მკრთალად გამოჩნდა მედეას სახე, ის ავტორს ჩვეულებრივ პერსონაჟად ჰყავს გამოყვანილი, რაიმე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას და დატვირთვას არ ანიჭებს, არაფერს ამბობს მის ძლიერებასა და ნიჭიერებაზე; ამის მიუხედავად, დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ ავტორმა პირველმა გაუხსნა გზა ქართულ ლიტერატურაში მედეას პერსონაჟს.

ა. წერეთლის პოემა „მედია“ საქართველოსთვის უფრო სიმბოლური მნიშვნელობის მატარებელია, რადგან:

- მედეას პერსონაჟი სიმბოლოა ჩვენი ქვეყნის ტრაგიკული ბედისა (როგორც მედეამ გაწირა ქვეყანა და თავისუფლება უცხო მამაკაცის გამო, ასევე დაკარგა საქართველომაც თავისუფლება და დამოუკიდებლობა უცხო ძალების გამო;
- ოქროს საწმისი წარმოადგენდა საქართველოს სიმდიდრისა და ძლიერების სიმბოლოს, რომელიც მან უცხოელების მიზეზით დაკარგა;
- იაზონის დაუნდობელი და ვერაგული ღალატი სიმბოლოა იმ ქვეყნების ღალატისა, რომლის იმედიც საქართველოს ოდითგანვე ამაოდ ქონდა.

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ აკაკი წერეთელმა პოემაში „მედია“ განსაკუთრებული ოსტატობით აღწერა სამშობლოს სიყვარულის თემა და მისი ღალატის სიმძაფრე, ასევე კლასიკოსმა ხაზი გაუსვა პირადი გრძნობებისა და სამშობლოს წინაშე არსებული მოვალეობების ჭიდილს, რითაც მწერალი ცდილობდა, მკითხველში აემაღლებინა ეროვნული თვითშეგნება და გაეღვიძებინა სამშობლოს სიყვარული.

3.2. მედეა ქართულ პროზაში

3.2.1. ლევან სანიკიძე - „ამბავი კოლხი ასულისა“

მეორე ავტორი, რომელმაც სცადა მედეას პერსონაჟის გაცოცხლება, იყო ლევან სანიკიძე, პროფესიით ისტორიკოსი და ანტიკური სამყაროს მკვლევარი, რომელიც

პროფესიიდან გამომდინარე, კარგად იცნობდა ბერძნებს, კოლხებს და მათ ცივილიზაციებს.

ლ. სანიკიძე რომანში „ამბავი კოლხი ასულისა“ აგრძელებს მედეას სახის რეაბილიტაციას; ის აშკარად განიცდის აკაკი წერეთლის სამწერლობო სტილის გავლენას და ცდილობს, მედეას მითი დრამატურგიული ტექსტისთვის დამახასიათებელ სტრუქტურულ საზომში მოაქციოს; ასევე, მისთვის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს მედეას მიერ შვილების დახოცვა არ დახოცვის ამბის გამოკვლევა.

ნაწარმოებს დასაწყისში ახლავს წინათქმა, სადაც ნათლად ჩანს ავტორის დამოკიდებულება მედეას პერსონაჟისა და ევრიპიდეს ვერსიის მიმართ. რომანი იწყება მედეას, ანუ ახალგაზრდა და ლამაზი კოლხი ქალის, ცხოვრების აღწერით; ნაჩვენებია, თუ როგორ იზრდება მედეა კოლხური ტრადიციებით და წეს - ჩვეულებებით, სადაც უმთავრესი აქცენტი კეთდება სულიერ ღირებულებებზე. ამ, ერთგვარად მშვიდი, ამბის თხრობას ტექსტში ცვლის ბერძენი ვაჭრების ჩამოსვლის ეპიზოდი, რის გამოც იწყება კონფლიქტი, ანუ ორი კულტურის ჭიდილი, რომელიც დამაბულობას ქმნის ჩამომსვლელებსა და ადგილობრივ მაცხოვრებლებს შორის. უნდა აღინიშნოს, რომ თავად ტექსტი, ძირითადად, მიყვება ევრიპიდეს ტრაგედიის სტრუქტურას, მაგრამ ლ. სანიკიძე ბევრ დეტალში ეწინააღმდეგება კიდეც მას და ამართლებს კოლხ ასულს, რადგან მიიჩნევს, რომ მედეა აღმოჩნდა რთული არჩევანის წინაშე: მას, ერთი მხრივ, უწევდა კოლხეთისა და აქაური ხალხის ადათ - წესებისა და ტრადიციების დაცვა და, მეორე მხრივ, მას იზიდავდა ბერძნული კულტურის ბრწყინვალეობაც; ამ ფაქტების დასამტკიცებლად ავტორს პიესაში შემოაქვს უამრავი დამატებითი ეპიზოდი, რომელშიც ნათლად იკვეთება იმდროინდელ კოლხეთში არსებული პოლიტიკური ინტრიგები, მედეასა და იასონის სიყვარულის ისტორია და კონფლიქტი სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლებს შორის.

დამატებით ეპიზოდებში ავტორი ცდილობს, ხაზი გაუსვას მედეას ქალურ თვისებებს, მასთან მედეა არის მოსიყვარულე დედა და ცოლი; მის მიერ წარმოთქმულ ყველა სიტყვაში იგრძნობა სიყვარული და პატივისცემა იასონისა და შვილების მიმართ. ასეთი აღწერით ლ. სანიკიძე გვეუბნება, რომ მედეა განასახიერებს კოლხი ქალის იდეალს, რომელსაც აქვს როგორც სათუთი ხასიათი, ასევე შინაგანი სიძლიერეც.

ტექსტის მიხედვით, ლევან სანიკიძე განსაკუთრებულად ცვლის ტრაგედიის იმ ეპიზოდების შინაარსს, სადაც ევრიპიდე მედეას დამნაშავედ წარმოგვიდგენს; რა თქმა უნდა, ამას ავტორი განგებ აკეთებს, რადგან, მისი აზრით, მედეა უდანაშაულოა.

ლ. სანიკიძესთან მედეა არის კრეუსას მიმართ - მეგობრული, სტუმართმოყვარე - კორინთოსელების მიმართ, უანგარო - ყველას მიმართ, რადგან არავისგან სანაცვლოდ არაფერს ითხოვს, მკურნალი - მან სიკვდილს გადაარჩინა თავად კრეონი და კრეუსა, საბერძნეთის მოსიყვარულე, მშვიდობისა და სიმშვიდის მოყვარული, - ტრაგედიის ამგვარი შეცვლილი ეპიზოდებით ავტორი ცდილობს, მედეა ყველას წინაშე წარმოაჩინოს უდანაშაულოდ და უცოდველად.

აკაკი წერეთლის მსგავსად, ლევან სანიკიძეც ამატებს გამოგონილ პერსონაჟებს - მას ტექსტში შემოჰყავს კორინთოსის მაცხოვრებლები: ავგია, კიმონი და დიკეფილე; სწორედ, დიკეფილე არის სიმართლის მოყვარე პერსონაჟი, რომელიც მედეას შეატყობინებს ბერძნების განზრახვას და ეტყვის, რომ ბერძნები, სწორედ, მედეას დახმარებით და მისგანვე ნასწავლი მეთოდებით აპირებენ კოლხეთის დაპყრობას; ასევე, დიკეფილესგან შეიტყობს მედეა, რომ მისი ძმა აფსირტოსი, რომელიც შესარიგებლად იყო მოსული, ჩუმად მოკლა იასონმა და შემდეგ, კვალის დაფარვის მიზნით, აფსირტოსის ხანჯლით თავადვე მიიყენა ჭრილობები, რათა მედეა მოეტყუებინა, თითქოს იასონის მოსაკლავად საბრძოლველად მოსული აფსირტოსი ბრძოლაში დაამარცხა საკუთარი სიცოცხლის გადასარჩენად. სწორედ, ამ დროს გაიგებს მედეა, რომ იასონი გამეფების გამო აპირებს მის მიტოვებას და კრეუსაზე დაქორწინებას, რის შემდეგაც მედეას კორინთოსიდან წასვლა მოუწევს.

ნათელია, რომ ზოგადად ლ. სანიკიძე ცდილობდა, ტექსტში ისეთი პერსონაჟები შემოეყვანა, რომლებიც ერთად შექმნიდნენ კოლხეთის სამეფოს მრავალფეროვან სურათს და წარმოაჩენდნენ ძირძველი კოლხეთის დიდებას. მედეას გარდა, ასეთი პერსონაჟი, ტექსტის მიხედვით, იყო ფასისის ქურუმი, რომელიც იყო კოლხური ტრადიციების შემნახველი და დამცველი; ის წარმოადგენდა მრჩეველს, რომელიც ასრულებდა ერთგვარად სულიერი ავტორიტეტის როლს; აქვეა კიდევ ერთი პერსონაჟი - ვაჭარი ბერძენიც, რომელიც ნათელი მაგალითია კოლხეთისა და საბერძნეთის სავაჭრო ურთიერთობებისა, მის სახეში იკვეთება ორი კულტურის დამოკიდებულება ვაჭრობის

მიმართ, ხოლო რაც შეეხება ტექსტში აღწერილ კოლხ მეომრებს, ისინი წარმოადგენდნენ კოლხური საბრძოლო შეიარაღების პოტენციალს, სიძლიერესა და ფასეულობებს.

როდესაც მედეა გაიგებს, რომ იასონი აპირებს მის მიტოვებას, ის გაოცებული და თავზარდაცემულია, ვერ ხვდება, რა დაუშავა ბერძნებს, ასე რომ გასწირეს; მის შეკითხვაზე პასუხი აქვს თავად დიკეფილეს, რომელიც მედეას ეუბნება, რომ მთავარი პრობლემა ისაა, რომ მედეა არ არის ბერძენი; შესაბამისად, ის ბარბაროსია და რამდენიც არ უნდა აკეთოს სიკეთე და როგორც არ უნდა უყვარდეს იასონი, მაინც გაწირავენ მას, როგორც უცხო მიწის შვილს.

რომანის ფინალი საკმაოდ განსხვავდება მედეას ტრაგედიის ყველა ფინალისგან, რადგან მედეა ლ. სანიკიძესთან წვავს ყველაფერს, რაც საბერძნეთში ყოფნის პერიოდში შექმნა და თავადაც თავს იწვავს, ასეთი ფინალით ავტორმა კიდევ უფრო გაამძაფრა მედეას ტრაგედია.

ლ. სანიკიძის „ამბავი კოლხი ასულისა“ არის მნიშვნელოვანი ისტორიული რომანი, სადაც მედეას ამბის მიღმა აღწერილია მაშინდელი კოლხური ცივილიზაცია, ტრადიციები და კულტურა, ამ ყველაფერს კი ავტორი ისტორიული და მითოლოგიური მოტივებით ახერხებს, რითიც კიდევ უფრო საინტერესოს ხდის მედეას ამბავს.

ყურადღება უნდა მივაქციოთ, რომ რომანში მოქმედება ანტიკურ ხანაში ვითარდება, ეს ზუსტად ის პერიოდია, როცა კოლხეთი შავი ზღვის რეგიონში მნიშვნელოვანი სავაჭრო და კულტურული ცენტრის სახელს ატარებს; ასევე, ეს პერიოდი გამოირჩევა განსაკუთრებით ბერძენთა კოლონიზაციითა და მათი სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობებით, ავტორი დეტალურად აღწერს კოლხეთის სოციალურ წყობას, ეკონომიკურ მდგომარეობას, სულიერ ცხოვრებას, რელიგიურ რიტუალებს.

ლ. სანიკიძე რომანში საკმაოდ დიდ ადგილს უთმობს უძველეს ქართულ მითოლოგიურ სიმბოლოებს, როგორიცაა ოქროს საწმისი, რომელიც მიიჩნევა კოლხური ცივილიზაციის სიმდიდრედ და მისი სიძლიერის გამოხატულებად; ასევე, ის გვესაუბრება წყლის სტიქიის სიმბოლიკაზეც, რომელსაც აკავშირებს ფასისთან და ზღვასთან მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ნაწარმოებში ვხვდებით მზის და მთვარის კულტებთან დაკავშირებული რიტუალების აღწერასაც, რაშიც თავისთავად იგულისხმებოდა კოლხეთში გაბატონებული რელიგიური წარმოდგენები და მაგიური ხელოვნება.

შეჯამების სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ლევან სანიკიძემ გაარძელა აკაკი წერეთლის გზა (მიუხედავად იმისა, რომ „ამბავი კოლხი ასულისა” ისტორიული რომანია), აღწერა მედეასა და არგონავტების უკვდავი ამბავი და ქართულ ლიტერატურულ მემკვიდრეობას დაუტოვა პოემა, რომელიც მოიცავს ანტიკური კოლხეთის ღრმა ცოდნას და ძლევამოსილი მედეას ამბის განსხვავებულად წარმოჩენას.

3.2.2. ოთარ ჭილაძე - „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა”

ოთარ ჭილაძის ნაწარმოებში, „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა”, რომელიც რთული მითოლოგიური რომანია, შედარებით უფრო მნიშვნელოვნად გამოჩნდა მედეას პერსონაჟის სახისმეტყველება. ცნობების მიხედვით, სანამ ავტორი უშუალოდ ამ საკითხზე დაიწყებდა მუშაობას, ძირფესვიანად შეისწავლა მითი არგონავტების შესახებ; შესაბამისად, ის ნაწარმოების სიუჟეტს ავითარებს მაშინდელი კოლხეთის სამეფოში, უფრო კონკრეტულად კი - მის დედაქალაქად წოდებულ ვანში.

ნაწარმოების შესავალში ავტორი საუბრობს მაშინდელი კოლხეთის ძლიერებასა და დიდებაზე. წიგნში სამი მნიშვნელოვანი ნაწილია („აიეტი”, „უხეირო”, ფარნაოზი”), ჩვენი ყურადღების საგანია წიგნის პირველი თავი (აიეტი), სადაც ავტორი საუბრობს მითოლოგიური თემებზე, აღწერს არგონავტების ჩამოსვლას კოლხეთში, ოქროს საწმისის მოტაცებას და მედეას ტრაგედიას.

რომანში ოთარ ჭილაძე ხაზგასმით ამბობს, რომ მედეა მოღალატეა, მან გაწირა საკუთარი ქვეყანა უღალატა სამშობლოს; როგორც კი დაინახავს იასონს, მაშინვე მოიხიბლება მისით, შემდეგ კი უყვარდება თავდავიწყებით, ეხმარება მას აიეტის რთული დავალებების დაძლევაში, ოქროს საწმისის გატაცებასა და ქვეყნიდან გაქცევაში.

ავტორი აღწერს მედეას ძლიერებას, იდუმალებას; შემთხვევითი არაა მამიდა ყამართან მისი სულიერი სიახლოვე და მაგიის ცოდნა, რომელიც მას მემკვიდრეობით ებოძა.

რაც შეეხება იასონს, ავტორი მას მედეასგან განსხვავებით აკნინებს, რადგან პოემაში ჩვენ ვხედავთ უძლურ და მშიშარა კაცს, რომელმაც საწადელს მხოლოდ ქალის დახმარებით მიაღწია. იასონს (მედეას დახმარებით) მიეწერება ასევე მედეას ძმის

აფრასიონის სიკვდილიც. ოთარ ჭილაძე გვერდს უვლის მედეას მიერ შვილების დახოცვის თემას, ცდილობს მის მიჩქმალვას და იმდენად ფარავს ამ დანაშაულს, რომ არც კი მოგვითხრობს, რა ბედი ეწია მედეას კოლხეთიდან წასვლის შემდეგ.

ავტორი ემოციურად გადმოგვცემს პერსონაჟების სულიერ ბრძოლას ერთმანეთისა და საკუთარი თავის წინააღმდეგ, მან საოცარი ოსტატობით გვიჩვენა მედეასა და აიეტის ტრაგედია, თუმცა, ძალიან ბევრი კითხვა უპასუხოდ დაგვიტოვა.

3.2.3. გრიგოლ რობაქიძე - „მეგი - ქართველი გოგონა“

ემიგრანტი მწერლის - გრიგოლ რობაქიძის რომანი „მეგი - ქართველი გოგონა“ პირველად შეიქმნა რუსულ ენაზე, მერე ითარგმნა გერმანულად. თხზულების პირვანდელი სათაური ყოფილა „მედეას ნაწნავები“, თუმცა, 1932 წელს, როცა რომანი ტიუბინგენში გერმანულად დაიბეჭდა, მას ეწოდა „მეგი - ქართველი გოგონა“.

რომანის გმირები (მეგი - მეგრელი გოგონა; ციცინო - მისი დედა; მენიკი - მეგის ძიძა; უტუ - მათი მოსამსახურე; ასტამური - მეგის სატრფო; ბუჩუ - მეგის ბავშვობის მეგობარი; ჯვებე - ასტამურის ახლო მეგობარი) პარალელს ავლებენ არგონავტების ცნობილ მითთან; შეიძლება ითქვას, რომ ეს ერთგვარი რეინტერპრეტაციაა კოლხი მედეას ამბისა, რადგან ავტორს გადმოაქვს მითის სიუჟეტი თანამედროვე სამყაროში და ორიგინალურად იაზრებს მის შინაარსს.

ნაწარმოების წაკითხვისას უმაღვე მივხვდებით, რომ გრიგოლ რობაქიძის მეგრელი მეგის სახეში იკითხება კოლხი მედეას სახე („კოლხი ქალის მემკვიდრე იყო“). მეგიც, მედეას მსგავსად, იტანჯება ცხოვრებისეული სატანჯველისგან.

ავტორი რომანში საკმაოდ დიდ ადგილს უთმობს კოლხეთისა და კოლხების დეტალურ აღწერას; სადაც ყოველ ნაბიჯზე შეხვდებით ჯადოქრებს, კუდიანებსა და ალქაჯებს, ბრძენ მბჭობელებსა და ჯარა ექიმებს, მარჩიელებს, ოჩოპინტრეებსა და მაქციებს.

კოლხეთის, კოლხი ხალხის, მედეას უკვდავი მითისა და ოქროს საწმისის ამბის გახსენების შემდეგ მნიშვნელოვანია, განვიხილოთ ნაწარმოების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პერსონაჟი - ასტამური (მედეას მითის თანახმად იგივე - იასონი), რომელიც, რობაქიძისეული სიუჟეტის მიხედვით, არის აფხაზი, საოცარი სიძლიერის მქონე

ვაჟკაცი. ასტამურმა იძალადა მეგიზე, რადგან ის ძალიან უყვარდა და ცდუნებას ვეღარ უძლებდა, თუმცა, ჩადენილ დანაშაულს გულწრფელად, ძალიან ნანობს; ამ ამბიდან მალევე მეგი გაიგებს, რომ ფეხმძიმედაა; ის მალავს ფელმძიმობას და ასე ჩუმად (რვა თვის შემდეგ) იბადება ბიჭი, მეგის კი, მედეას მსგავსად, შვილის მიმართ უჩნდება ორმაგი გრძნობა: ერთი დედობრივი და მეორე სიძულვილის, რომელიც წარსულს და მოძალადეს ახსენებს. მეგის „ისეთი შეგრძნება ჰქონდა, თითქოს მის სხეულში, თავადაც რომ არ იცოდა, რა გზით, შემთხვევით მოხვდა რაღაც უცხო სხეული, რომელიც მან, უჩინარი ძალის წყალობით, კვლავ გამოდევნა თავისი სხეულიდან”(რობაქიძე).

რომანში მედეას მითოპოეტური სახის კიდევ ერთი ჰიპოტაზის ჩნდება, მითოსიდან აღებული სიუჟეტების გარდა ვხვდებით ამორძალთა არქეტიპების ნიშნებსაც, ამას მოწმობს თავად რომანის ერთ - ერთი თავის სახელწოდებაც - „ამორძალის წალდი”, სადაც საუბარია მეომარ ქალებზე, რომლებიც, გადმოცემის მიხედვით, ძველად უნდა დასახლებულიყვნენ კოლხეთის მიწაზე. სწორედ, ამ ამორძალ ქალებს ამსგავსებს რობაქიძე მედეას და გვეუბნება, რომ შთამომავლებში ეს თვისებები გენეტიკური კოდის მეშვეობით თანამედროვე დროშიც იჩენს თავს.

რომანში მეგის ძიძა (მენიკი) მუდმივად ესაუბრება და დაწვრილებით უხსნის ამორძალების ქცევებს და ტრადიციებს; უყვება, თუ როგორ აჩენდნენ ისინი შვილებს უსიყვარულოდ, როგორ არ უყვარდათ მათ საკუთარი ვაჟიშვილები და როგორი სიძულვილი ამოდრავებდათ მათ მიმართ. ასევე, ტექსტში ხაზგასმულია, რომ მეომარი ქალები, რაც უნდა გასაკვირი იყოს, შვილებად მხოლოდ ქალიშვილებს თვლიდნენ და მათი არსებობა ახარებდათ. სინამდვილეში არავის აინტერესებდა, თუ რას განიცდიდნენ ეს ქალები, რა ტკივილის გადატანა უწევდათ მათ; ავტორისთვის „თავად სიტყვა „ამორძალი” მრავლისმთქმელია და საინტერესო ეტიმოლოგიასაც გვთავაზობს: სულ პირველად არსებობდა სიტყვა „ამაო - რძალი”, რაც „ამაო პატარძალს” ნიშნავდა. მოგვიანებით „ა” ბგერა ამოვარდა და მივიღეთ „ამო - რძალი, ანუ „სანეტარო პატარძალი”(რობაქიძე).

რობაქიძის „მეგი - ქართველი გოგონა”, მედეას მსგავსად, ზუსტად ასახავს ყველასგან მიტოვებული, განადგურებული, მარტოსული და მდუმარე ქალის ცხოვრებას, რომელსაც დედაშვილობის ყველაზე დიდი ტვირთის ატანა გაცნობიერებულად უწევდა. მეგი

დიდხანს ითმენდა გასაჭირს; ერთ დღესაც, როგორც ავტორი ამბობს, ის „არაადამიანურმა, ველურმა, პირველყოფილმა მძვინვარებამ შეიპყრო. მარჯვენა ხელი ნაწნავს ჩასჭიდა და ბავშვს ყელზე მიაჭირა, მერე კი, საშინელი სიძულვილით აღსავსემ, მისი პაწია თავი მკერდზე მაგრად მიიკრა. ბავშვმა დაიყვირა” (რობაქიძე), მიუხედავად ამისა, „დედა” გონს მალევე მოეგო და ბავშვი გადარჩა, თუმცა, დედის ამ ქმედების გამო ჩვილი ავად გახდა და მეორე დღესვე გარდაიცვალა. ამ ფაქტით დათრგუნული მეგი, სწორედ, საკუთარი ნაწნავით გადაწყვეტს თავის ჩამოხრჩობას, მაგრამ მფარველი ანგელოზის დახმარებითა და შეწევნით ამ განზრახვას გადაიფიქრებს.

გრიგოლ რობაქიძე ამ რომანით შეეცადა მსოფლიო ლიტერატურის მკითხველისთვის გაეცნო მედეას ქვეყნის ადათ-წესები; ტექსტის ბოლოთქმაში ავტორი მიმართავს „მედეას ნაწნავებს” შემდეგი სიტყვებით: - „ო, ნაწნავებო! მეგის ძოწის ნაწნავებო! ასე მგონია, თქვენში ჩემი ქვეყნის მზეს ვხედავ და მშობელი მიწის სურნელს შევიგრძნობ”.

3.2.4. გივი მარგველაშვილი - „კოლხი მედეა კოლხოზში”

გერმანულენოვანი მწერალი გივი მარგველაშვილი, რომელმაც საბჭოთა კომუნისტური რეჟიმის სისტემა ძალიან კარგად იცოდა და რომელიც თავადაც იყო ამ რეჟიმის მსხვერპლი, დაწერა წიგნი სახელწოდებით „კოლხი მედეა კოლხოზში”, რომელიც მთლიანად ასახავს ავტორის წარმოსახვას, პოსტმოდერნისტულ და პოსტსტრუქტურალისტურ ჭრილში.

რომანის პოსტმოდერნისტული მახასიათებლებიდან განსაკუთრებით უნდა გამოვყოთ ინტერტექსტუალობა, რაშიც მოიაზრება მედეას ანტიკური მითის თანამედროვე ინტერპრეტაცია, ტექსტის შიგნით სხვადასხვა კულტურის ტექსტის შემოტანა (კრისტა ვოლფი - „მედეას ხმები; კარლ მაქსი - „კაპიტალი”; ევრიპიდე - „მედეა”) და მითის სიუჟეტისა და საბჭოთა რეალობის შერწყმა; ასევე, პოსტმოდერნისტული მახასიათებელია ირონია და პაროდია, რომლის მეშვეობითაც მარგველაშვილი ახერხებს საბჭოეთში ცხოვრების ირონიულ გადააზრებას, იმ დროს არსებული იდეოლოგიური მექანიზმების პაროდირებასა და მედეას მითის სიუჟეტების გროტესკულ გარდაქმნას.

როგორც აღვნიშნეთ, ავტორი ტექსტში ნათლად გამოყოფს რამდენიმე ძირითად საკითხს (არსებული საბჭოთა სისტემის კრიტიკა, კულტურული იდენტობის დამადასტურებელი საკითხები და ძველი მითოლოგიური საკითხების შერწყმა თანამედროვეობასთან), ახდენს არსებული რეალობის სიმულაციურობას და ასე ცდილობს იმ კულტურათმორისი კონფლიქტების აღწერას, რაც რეალურად არსებობდა.

ნაწარმოების მთავარი სცენა, რომელიც ჩვენ გვაინტერესებს, სწორედ, მაშინ იწყება, როდესაც „ხელოვნური მკითხველი“ ვაკუუმს დაინახავს მედეას ქანდაკებასთან. შემთხვევითი არ უნდა იყოს ფაქტი, რომ ამ დროს მას ხელში უჭირავს წიგნი - კრისტა ვოლფის „მედეა“ და ქანდაკებას ესაუბრება.

ჩნდება კითხვა: რატომ მაინცადამაინც კრისტა ვოლფი და მისი „მედეა“? ვულფი ერთ - ერთი პირველი გერმანელი ავტორი იყო, რომელმაც მედეას ისტორია გადმოგვცა ექვსი პერსონაჟის მონოლოგით; ვულფთან მედეა არ არის შვილების მკვლელი, მისი სიუჟეტის მიხედვით, ბავშვებს ხოცავენ კორინთოსელები; ევრიპიდესაგან განსხვავებით, მედეა, ამ ტექსტის თანახმად არც ძმა აფსირტოსის მკვლელი არ არის, ანუ ყველა მანკიერება, რაც ევრიპიდესგან მოყოლებული მედეას პერსონაჟს ახასიათებდა ავტორმა ჩამოაშორა და სულ სხვა რეალობა წარმოაჩინა, სწორედ, ამის ჩვენება და დამტკიცება სურდა ქართველებისთვის გ. მარგველაშვილსაც, მისი აზრით, „ქვეყნად იმდენი მედეა არსებობს, რამდენიც ამა თუ იმ შემოქმედებმა შექმნეს და ამ შემოქმედებით სამყაროში ისინი თავიანთი მითურ - ლეგენდური პროტოტიპის მიხედვით განსხვავებულად არიან ასახულნი“.

რომანის მთავარი თემა არის მედეას ქანდაკების ტრაგიკული ბედის შეცვლა, თუმცა ეს ლიტერატურული პერსონაჟის ბედის ცვლილებაზე უფრო რთული და შრომატევადია, რადგან აქ საქმე გვაქვს წამიერად გაქვავებულ მონუმენტთან, ამ გაქვავებულ წამში კი ჩანს, სწორედ, ის მომენტი, როდესაც მედეამ გონებაში გაიფიქრა საკუთარი შვილების დახოცვა „და მოქანდაკე მერაბ ბერძენიშვილმა ის ამ წამში სამუდამოდ გააქვავა, წინ აღარ გაუშვა“ (მარგველაშვილი, 2021:17).

რაც შეეხება რომანის სახელს - „კოლხი მედეა კოლხოზში“, ასახავს მითოსური მედეას კავშირს „კოლხოზთან“, ანუ მაშინდელ საბჭოთა საქართველოსთან, თავად სიტყვა „კოლხოზი“ კი ძველად აღნიშნავდა საბჭოთა კავშირის ეკონომიკას, რომელიც მთლიანად

იყო აღმოცენებული სიყალბეზე; მედეას თემატიკასთან შერწყმით კი გამოხატავს მთელ საბჭოთა საქართველოს ფარისევლურ და ყალბ პათოსს.

თავი IV - მედეას მითოპოეტური სახე ქართულ პოეზიაში

მას შემდეგ, რაც მედეას პერსონაჟი იქცა ლიტერატურული პროცესის ნაწილად, მას არაერთი გულწრფელი და ემოციური სტრიქონი მიუძღვნეს ქართველმა პოეტებმაც.

ვინ იყო მედეა - მოღალატე ქალი, შვილების მკვლელი დედა, ტრაგიკული პიროვნება? ამ კითხვაზე პასუხს ყველა პოეტი თავისებურად პასუხობს, ხშირ შემთხვევაში კი პასუხი ორაზროვანია, ისინი ვერ სწირავენ მედეას, რომელიც მათია, მათი ეროვნული იდენტობის ნაწილია, მაგრამ ბოლომდე დანაშაულსაც ვერ პატიობენ.

დისერტაციის ამ კონკრეტულ თავში ჩვენ მიერ განხილული პოეტები (ტიციან ტაბიძე, იოსებ ნონეშვილი, მუხრან მაჭავარიანი, მანანა ჩიტიშვილი, დიანა ანფიმიადი და სხვ.) მედეას მიმართ თანაგრძნობას გამოხატავენ, მას მხარდაჭერას უცხადებენ და ცდილობენ, მოუძებნონ გამამართლებელი არგუმენტები, თუმცა სევდა და გულისტკივილი მომხდარი ტრაგედიის გამო აშკარად იგრძნობა მათ პოეზიაში; ისინი გვიყვებიან სიყვარულის სახელით მოტყუებული ქალის ისტორიას, რომელიც, მართალია, ღალატის მსხვერპლი იყო, მაგრამ მაინც არ დაუკარგავს სიმღიერე.

4.1. ტიციან ტაბიძე- „მედეას სიმღერა“; „მედეა“ სონეტი (ი.გრიშაშვილს)

ტიციან ტაბიძემ ლექსში „მედეას სიმღერა“ მედეას პირით გადმოგვცა პერსონაჟისეული სატკივარი. ლექსის დასაწყისი შემზარავი და ამაფორიაქებელია, თითქოს მკითხველს ანიშნებს მოსალოდნელი საფრთხის (წარღვნის) შესახებ. პოეტი ცდილობს, მედეას თვალთ დაგვანახოს მომხდარი: მედეა ნანობს ყოველივეს, მას მხოლოდ სიკვდილი სურს, იგი დაღლილია ყველაფრისგან და ნატრობს სიკვდილს, რომ გაეცალოს ცრუ წუთისოფელს. მედეას სიკვდილის ნატვრის მეტი არაფერი დარჩენია, რადგან მან ყველაფერი დაკარგა, ამ უბედურებისგან თავის დასაღწევად კი ერთადერთი გამოსავალი მხოლოდ სიკვდილი დარჩა.

სონეტი „მედეა“ (ი.გრიშაშვილს) ტიციან ტაბიძემ 1910 წელს შექმნა და ნათლად გვაჩვენა თავისი დამოკიდებულება მედეას მიმართ. მედეა ნაწილს სამშობლოს ღალატს, ახსენდება მამული, სადაც გაატარა „ნეტარი დღეები“, წუხს იმის გამო, რომ სამშობლო, „მშობლის წიაღი მას მკვდარსაც არ მიიღებს“.

ტიციან ტაბიძის დამოკიდებულება მედეას მიმართ, სრული თანაგრძნობაა, ლექსში მას „უცოდველ კოლხეთის ასულს“ უწოდებს და გვთხოვს, ვიყოთ მის მიმართ მიმტევებლები. პოეტი მხოლოდ მედეას მიერ სამშობლოს ღალატზე საუბრობს და გვერდს უვლის მის უპატიებელ ცოდვას - შვილებისა და ძმის დახოცვის ამბავს, მოგვიწოდებს, რომ ვუთანაგრძნოთ და შევუნდოთ ქალს, რომელიც „უცხოთა შორის, უცხო მხარეში... ცოცხლად შთავა ცივ სამარეში“.

4.2. იოსებ ნონეშვილი - „მედეა“

იოსებ ნონეშვილის ლექსი „მედეა“ ერთგვარი თანაგრძნობის გამოცხადებაა კოლხი ასულის მიმართ. პოეტს არ ავიწყდება, სადღაც კორინთოსში უცხოებაში მიტოვებული „კოლხეთის ყველაზე ლამაზი ასული, დატანჯული და“, ესმის მისი „გოდება კოლხური“. პოეტი ცდილობს მედეას გამართლებას და მის განსაცდელს პირველ, გამოუცდელ სიყვარულს და ბერძენ სასიძოს აბრალეოს, რომელმაც მოატყუა კოლხი ქალი. პოეტი ხაზს უსვამს მედეას სიბრძნეს და მიგვანიშნებს, რომ ბერძნებს შურდათ მედეას გამორჩეულობა, შეარქვეს „გრძნეული, ბოროტი, ავსული“, ამიტომაც დასწამეს ცილი ან ჩაადენინეს უმძიმესი ცოდვა. პოეტი არაფერს ამბობს შვილების დახოცვაზე, პირიქით - მას ტანჯულ დედად მოიხსენიებს, იცოდებს იმის გამო, რომ საკუთარ მიწას მოწყვეტილია, მაგრამ აიძულებს, რომ მისი ქვეყანა დღესაც „მის ბედზე დარდობს“ და გულშემატკივრობს უცხო მიწაზე გაწამებულ კოლხ ასულს.

4.3. მუხრან მაჭავარიანი - „სიტყვა, თქმული ისევ ფილადელფოს კიკნაძის მიერ, ისევ ძმათა თვისთა თანა, ისევ შუამთაში“

მუხრან მაჭავარიანი 1978 წელს წერს ლექსს „სიტყვა, თქმული ისევ ფილადელფოს კიკნაძის მიერ, ისევ ძმათა თვისთა თანა, ისევ შუამთაში“, რომელშიც იხსენებს მედეას უპატიებელ ცოდვას - სამშობლოს ღალატს: პოეტი განიცდის, რომ წარსულმა ვერაფერი გვასწავლა, ისევ ჩავდივართ იმავე ცოდვებს და ისევ ვკარგავთ იმას, რაც ფასეულია: „(ყველა

სიგლახის როა მიზეზი), – სულყველაფერზე თავის კანტური, საქციელია არაქართული!“
„ვიცი: რა მოჰყვა მედეას ამბორს,/როგორ დავკარგეთ, მახსოვს, საწმისი“.

პოეტს სურს, გვაგრძნობინოს, რომ სამშობლოს ღალატის საფასური ყოველთვის საბედისწეროა, ოქროს საწმისი იქნება ეს თუ მშობლიური ენა, წარსულის ტრაგედიაზე უნდა ვისწავლოთ და არ გავიმეოროთ წინაპართა შეცდომები: „სულყველაფერზე თავის კანტურით, – ენაც დავკარგეთ კნინდა ქართული!“

4.4. მანანა ჩიტიშვილი - „მედეა“

ინდივიდუალობით გამორჩეული თანამედროვე პოეტი მანანა ჩიტიშვილი საკმაოდ ვრცელ ლექსს უძღვნის - მედეას, მოიხსენიებს მას, როგორც „კოლხეთის მეფის ბრძენ ასულს“ და ამით ხაზს უსვამს, რომ მისთვის კარგად არის ცნობილი მედეას არქეტიპული მითოსური სახის შტრიხები: მედეა-ქალღმერთი, მედეა-ჰელიოსის შთამომავალი, მედეა-ჯადოქარი, მედეა-გრძნეული, მედეა-მკურნალი ქალი.

განსხვავებით სხვა პოეტებისგან, რომლებიც ცდილობდნენ, მედეას ღალატი და არგონავტებისთვის ოქროს საწმისის მოპოვებაში დახმარება როგორმე გაემართლებინათ და მიზეზად სიყვარულის ყოვლისშემძლე, ყოვლის შემმუსვრელი და ყოვლისმპყრობელი ძალა დაესახელებინათ, მ. ჩიტიშვილი ლექსს პირდაპირ საყვედურით იწყებს: „რა სიყვარული შეგხვდა ისეთი,/ თვით სამშობლო რომ გაგაყიდინა“.

პოეტს ვერ გაუგია და ვერ უპატიებია მედეასთვის, „როგორ შეხსნა ღალატის გველმა მისი გულის კარები“ და როგორ გახდა თანამოაზრე მომხდურთა, ანუ ელინი არგონავტებისა და იაზონისა, რითიც „მიუგდო უცხოთ საჯიჯგნად ერის ღირსება და უკვდავება“.

მანანა ჩიტიშვილისთვის, ტრადიციულად, ოქროს საწმისი არის სიმბოლო კოლხეთის უძლეველობის, ზღაპრული სიმდიდრისა და უკვდავებისა, შესაბამისად, მის დაკარგვას მოჰყვა კოლხეთის დამხობა.

ლექსის მთავარი მოტივი არის მედეას მიერ სამშობლოსა და მამისეული ოჯახის ღალატით გამოწვეული ტკივილი და ტანჯვა, რომელსაც ავტორიც განიცდის: „ღალატზე მეტი ღალატი ჰქვია,/შენიც სისხლ-ხორციით თუ გაიწირე“; იგი ხშირად მიგვანიშნებს

საკუთარ განცდებზეც: „მე ვტირი..“, „გული ჯავრისგან გახლეჩას ღამობს ..“, „ჯერ ისევ მეწვის იარა..“.

ლექსში აშკარად ძლიერია პოეტის პატრიოტული გრძნობების გამოვლენა, რომელიც შელახა და შეძრა მედეას ღალატმა: „სამშობლოს ორგულს და მოღალატეს შენდობა არსად არ უწერია“.

მ. ჩიტიშვილი კიცხავს მედეას, რომელმაც, იმის ნაცვლად, თვითონ გამხდარიყო კოლხეთის მცველი („შენ თვითონ უნდა აფარებოდი კოლხეთისაკენ მომართულ ისარს,“) თავისი ღალატით „მამულს უმზეო დღე გაუთენა“. ამიტომაც, პოეტის მიერ გამოტანილი განაჩენი შეუვალია: „შენდობა მაინც არ შემიძლია“. უფრო მეტიც, ავტორი მიგვანიშნებს მედეას ტრაგიკულ ბედზე სამშობლოს დატოვების შემდეგ, თუმცა, ამაზე დეტალურად არ საუბრობს და მედეას ტრაგედიას, სწორედ, ამ ღალატით ხსნის. მედეას ღალატი პოეტისთვის განზოგადდა ქვეყნის ისტორიაში ყველაზე დიდ ღალატად: „და ყველაფერი, რაც მოხდა შემდეგ, ამ ღალატს როგორ მიეტოლება“ ამით აიხსნება პოეტის სასტიკი განაჩენი მედეას მიმართ: „მე ვერც შენდობით წაგიქცევ ჭიქას და ვერც ქართულად ვერ დაგიტირებ“.

საგულისხმოა, რომ მ. ჩიტიშვილის ლექსის სტრიქონებში მხოლოდ ერთხელ, იმპულსურად, მაგრამ მაინც გაიჟღერა სიბრალულმა მედეას მიმართ („თუმცა, მებრალვი“), ამ გრძნობას ერთგვარად აძლიერებს ლექსის მოულოდნელი ფინალი, სადაც მედეას მიმართ პოეტის ქვეცნობიერი სიბრალული და სინაზე კვლავ იჩენს თავს: „და თრთის ზღვის ტალღა, როგორც კულული სახსოვრად დედას რომ დაუტოვე“).

ამგვარი ფინალი აჩენს ეჭვს, რომ პოეტის სიმკაცრე და შეუვალობა მედეას მიმართ უფრო მანერული და მოჩვენებითია და გულში მას უთუოდ აქვს სიბრალული და თანაგრძნობა პერსონაჟის მიმართ, რომლის დაფარვასაც ასე საგულდაგულოდ ცდილობს.

ლექსის ბოლოსიტყვაობაში მ. ჩიტიშვილი წერს რომ „ლექსი „მედეა“ მისთვის განსაკუთრებულია ბევრი რამით, რომ გარკვეული ხანი მისი მკითხველის სამსჯავროზე გამოტანა ვერც გაბედა, თუ ვერც გაიმეტა. ეს გასაგებიცაა, რადგან ქართველი პოეტები ყოველთვის ცდილობდნენ მედეას რეაბილიტაციას და გამოხატავდნენ მის მიმართ თანაგრძნობასა და სიბრალულს. მათგან განსხვავებით, მანანა ჩიტიშვილის ლექსში სხვაგვარი აქცენტებია დასმული და პოეტმა მედეას სახეში განაზოგადა სამშობლოს

მოღალატის სახე, რომელსაც, „შენდობა არსად არ უწერია“, ამიტომაც წერს პოეტი ლექსის ბოლოსიტყვაობაში, რომ მან მედეა გამოიყვანა „როგორც გლადიატორი კოლიზეუმის არენაზე“ და დატოვა უფლის სამსჯავროზე - „უფალი შეეწიოს!“.

4.5. დიანა ანფიმიადის „მედეა“ და „სხვა მედეა“

კიდევ ერთი გამორჩეული თანამედროვე პოეტი, რომელიც კოლხი ასულის ამბით ინტერესდება, დიანა ანფიმიადია მან ორი ლექსი მიუძღვნა მედეას: „მედეა“ და „სხვა მედეა“. საინტერესოა, რომ პოეტი ქალი მედეას თემას უაღრესად თანამედროვე, ემიგრაციის კონტექსტში განიხილავს, რადგან სამწუხარო რეალობაა, რომ, ბედის ირონიით, თანამედროვე ქართველი ქალების დიდი ნაწილი ცხოვრების რთულმა პირობებმა, სწორედ, საბერძნეთში მოახვედრა ემიგრანტებად.

ლექსში „მედეა“ პოეტი ამბობს, რომ ჩვენი დიადი წინაპრის ტრაგედია გამოწვეული იყო იმით, რომ მედეა მუდმივად დაეძებდა სამშობლოდან გასაქცევ მიზეზს, რადგან სხვა ახსნა არ აქვს მის საქციელს. ამის დასტურად კი ანფიმიადი უამრავ ფრაზას იყენებს ლექსში „ის, ვინც ღრუბლიდან შუა ზღვაში გადავარდება“, „ის ვინც საკუთარ გამოწვავს“, „ის, ვინც ღრუბლიდან შუა ზღვაში გადავარდება“, „ის ვინც საკუთარ გამოწვავს“, „ის, ვინც საკუთარ ტყავს გაიხდის, დარაჯს მიუჩენს“, მუდმივად მზადაა, გაწიროს სამშობლო და გაიქცეს, სხვა დანარჩენი კი მხოლოდ მიზეზია.

დ. ანფიმიადი ვერ პატიობს მედეას სამშობლოს მიტოვებას, პირიქით - ამბობს, რომ ვინც უცხოელს შეიყვარებს, გასაქცევ მიზეზს პოულობს, რომ ადამიანი რასაც დათესავს, იმას მოიმკის ბოლოს და ასე დაემართა მედეასაც; ავტორი მედეას დაბრუნებას თავისი ქვეყნის მიწაზე, რადგან მას სწამს, რომ მედეას აქვს ბევრი მიზეზი დაბრუნებისა - მას არცერთი სხვა ქვეყნის მიწა არ მიიღებს მშობლიური მიწის გარდა. მედეამ მიატოვა მდიდარი კოლხეთი, ახლა კი ის გადარიბებულია, - დიდი ხანია, აღარ მოაქვს მდინარეებს ოქრო, მედეას დაბრუნებას კი პოეტი არ მიესალმება. ლექსის ბოლოს თითქოს ჩნდება თანაგრძნობა, ავტორი ამბობს, რომ თავადაც დაეძებდა გასაქცევად მიზეზს: „მეც გასაქცევად დავეძებ მიზეზს / ვხოცავ ჩვენს შვილებს...“.

დ. ანფიმიადის ლექსი ეძღვნება, არა მხოლოდ, მედეას, არამედ ყველა ემიგრანტ ქალს, რომლებმაც მიატოვეს საკუთარი შვილები, გაწირეს ისინი და გადაიხვეწნენ უცხო

ქვეყნებში. თანამედროვე საქართველოს ეს დრამატიზმით სავსე ისტორიები - ბავშვების მიტოვება პოეტმა შეადარა მედეას მიერ შვილების დახოცვის ტრაგედიას.

ლექსს „სხვა მედეა“ დიანა ანფიმიადი იწყებს გოდებით და დარდობს იმ რეალობის გამო, რომელშიც მედეა იმყოფება. პოეტი საუბრობს ბავშვების აღზრდაზე და დედობის სირთულეზე, ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, თუ რაოდენი ბრძოლა და თავგანწირვაა საჭირო შვილების აღსაზრდელად და ამით მიანიშნებს, რომ მედეა ვერ იყო კარგი დედა; მის დედობას პოეტი ადარებს „ქვისა და ქათმის“ ურთიერთობას: როგორც ქათამია უცხო ქვისთვის, ისეთივე ცივი დამოკიდებულება ჰქონდა მედეას შვილებისადმი - ვერ აპურებდა „მშვიერი მაჩვიებით“ ჰყავდა მიტოვებული; ამ ყველაფრის გამო კი პოეტი ძალიან დამწუხრებულია, ვერ პატიობს მედეას შვილების დახოცვას, რასაც განსაკუთრებული სიმძაფრით განიცდის: „რა შეიძლება მომხდარიყო/ ან როგორ უნდა მომხდარიყო, ან რატომ უნდა მომხდარიყო ასე.“

ლექსში დ. ანფიმიადი სვამს რიტორიკულ კითხვებს, რომლებზეც პასუხი არც პოეტს აქვს, არც მედეას და არც ვინმე სხვას.

ნიმანდობლივია, რომ XXI საუკუნეში მედეას მხატვრული სახე კვლავ აფორიაქებს თანამედროვე პოეტების ფანტაზიას და შემოქმედებით იმპულსებს აღძრავს მათში. ის ფაქტი, რომ მედეას პერსონაჟი დღეს ასეთი აქტუალურია, მეტყველებს ამ უაღრესად ტრაგიკული პერსონაჟის მასშტაბურობასა და უკვდავებაზე. მართალია, ის სხვადასხვა ეპოქაში სხვადასხვანაირად ხიბლავდა ავტორებს, თუმცა აქამდე ქართველი პოეტები ნაკლებად საუბრობდნენ მასზე; ისიც ცხადია, რომ თითქმის ყველა პოეტთან იგრძნობა მედეას მიმართ თანაგრძნობა, მისი სიბრალული და ცდა იმისა, რომ როგორმე გაამართლონ მისი საქციელი, აპატიონ სამშობლოსა და ოჯახის ღალატი, რომელიც დიდი სიყვარულის გამო ჩაიდინა, თუმცა თვალშისაცემია, რომ თანამედროვე პოეტებიც კი გვერდს უვლიან მედეას მიერ შვილების მკვლელობის თემას.

მედეა ჩვენი მითოსური წინაპარია, არქეტიპული პერსონაჟი, პოეზია კი მისი თავშესაფარი, სადაც უნდა გაცოცხლდეს და თანამედროვე ქართულ სინამდვილეს მოველინოს სხვადასხვა სახით, განსხვავებული რაკურსით. ასე „გააცოცხლეს“ ჩვენი დროის პოეტებმა მედეა, ახალი სიცოცხლე შესძინეს მას, ახალი სული შთაბერეს, ხორცი შეასხეს, რეტროსპექტულად იჭრებიან მის ცხოვრებაში და ცდილობენ, შეცვალონ მისი

ბედისწერა, ზოგიერთი შემოქმედი გამოსავალსაც სთავაზობს, ზოგი აფრთხილებს, წინასწარ აწვდის ინფორმაციას მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ, ზოგიც კიდეც მას არიდებს ჩადენილ დანაშაულებს და ცოდვებს და ბერძნებს ადანაშაულებს.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მედემ მაინც იპოვა თანაგრძნობა მის შთამომავლებში, რასაც საუკუნეების განმავლობაში ელოდა.

თავი V: „მედეა თანამედროვე დრამატურგიულ დისკურსში“

5.1. მედეას იდუმალი პერსონაჟის სრულიად ახლებურ გადააზრებას გვთავაზობენ თანამედროვე დრამატურგები; ბოლო პერიოდში შეიქმნა მნიშვნელოვან ავტორთა რამდენიმე პიესა, სადაც მედეას თემატიკა ახლებურადაა გაცოცხლებული და წარმოჩენილი.

თანამედროვე ავტორები საკუთარი ინტერპრეტაციით ცდილობენ მედეას წარმოჩენას, მაგრამ აერთიანებთ ის, რომ მათ დრამებში მედეა განძარცვულია მითოსური საბურველისგან და წარმოგვიდგება როგორც მიტოვებული, მოტყუებული, შეურაცხყოფილი და იმედგაცრუებული ქალი, რომელიც იბრძვის ოჯახის, შვილების გადარჩენისთვის. ავტორებმა მედეას მხატვრული პერსონაჟი დეკონსტრუქციის და დემითოლოგიზაციის შედეგად დაუახლოვეს თანამედროვე საზოგადოების აქტუალურ პროცესებს, უპირველეს ყოვლისა, ქალების მიგრაციას, რაც, შეიძლება ითქვას, ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში ბოლო ათწლეულების მთავარი დრამატული ნარატივია. მედეას მითოპოეტური სახე, დეკონსტრუქციის და დემითოლოგიზაციის შედეგად, თითქოს კარგავს წარსული დიდებულების, ღვთაებრიობის ნიშნებს, მაგრამ ახალ სოციალურ-ეკონომიკურ-პოლიტიკურ ვითარებაშიც მისი ახალი ჰიპოსტასი ვერ თავისუფლდება არქეტიპული იდენტობისგან:

ერთი მხრივ, მედეა კვლავ ის ქალია, რომელიც ტოვებს სამშობლოს და სწირავს (აობლებს, სულიერად კლავს) შვილებს, მათ ხშირად ტოვებს ბედის ანაბარა, გადაულახავი წინააღმდეგობების წინაშე, მძიმე ფსიქოლოგიური ტრავმებითა და დრამებით; მეორე მხრივ, ის ისევ ის ქალია, რომლისთვისაც უმთავრესია პიროვნული ღირსება, შინაგანი

თავისუფლება, საკუთარი ბედის და პიროვნული იდენტობის არ დამთმობი და ემანსიპაციის სიმბოლო.

საგულისხმოა, რომ მითოსური საბურველიდან განმარცვული თავისუფლებისმოყვარე, ამაყი, საკუთარი იდენტობის მაძიებელი და ემანსიპირებული მედეა თუ ანტიმედეა, როგორც პერსონაჟი, ქართველი მკითხველისთვის უფრო გასაგები და, შესაბამისად, მისაღები აღმოჩნდა.

5.1.1. ლაშა ბუღაძე - „ანტიმედეა“

თანამედროვე ქართულ დრამატურგიაში ლაშა ბუღაძემ ამ ნაწარმოებით შემოიტანა მედეას ტრაგედიისა და თავად პერსონაჟის ახლებური ხედვა; ტექსტში მედეას აცოცხლებს ჩვენს დროში და გადმოჰყავს იმ რეალობაში, სადაც საზოგადოებაში კვლავ ძლიერია ქსენოფობიური განწყობები და მათ ისევ აქვთ უცხო ქვეყნის მოქალაქის (ბარბაროსის) მიმართ შიში.

იარლიყი „ბარბაროსი“, რომელიც მედეას უხსოვარი წარსულიდან მოსდევს, შეიცვალა ტერმინით „ემიგრანტი“, თუმცა მედეასთვის არაფერი შეცვლილა, რადგან ის კვლავ „უცხოა“ და მიუღებელია ევროპული ცივილიზაციისთვის; ფორმალურად ადამიანის უფლებების დამცველი სამყაროსთვის, რომელიც სინამდვილეში დაუნდობელია „უცხოს“ მიმართ და თავს იმით იმართლებს, რომ საკუთარ „ცივილიზაციას“ იცავს „ბარბაროსისგან“.

ბუღაძის მოქმედი გმირები არიან მედეა (ანტიმოქალაქე), იასონი (ქმარი / საქმრო), გლაუკე (ახალი ცოლი), ძიძა, საემიგრაციო სამსახურის წარმომადგენელი, სპეციალური ზონის ზედამხედველი, კრეონის თანაშემწე, გაერთიანებული ევროპის ულტრამემარცხენეების პარტიის ერთ - ერთი ლიდერი, ქორო (უსიტყვო მოწმეები და გულშემატკივრები). თუ გადავხედავთ მოქმედი გმირების ამ ჩამონათვალს, ერთგვარად ნათელი ხდება, რომ საქმე გვაქვს განსხვავებულ ტექსტთან, რომელიც მოგვითხრობს ჩვენი დროის ემიგრანტებზე, ძირითადად ქალებზე, რომლებმაც სხვადასხვა მიზეზით დატოვეს საკუთარი ქვეყანა და გადასახლდნენ უცხო ქვეყნებში. მთავრი მოქმედი პერსონაჟი, მედეას მსგავსად, მარტოა უცხო მიწაზე, ისიც მიტოვებულია ქმრისგან, მაგრამ არა -

უარყოფილი, რადგან იგი ბოლო წუთამდე ცდილობს მის დახმარებას. მიუხედავად იმისა, რომ მედეა 17 წელია, რაც ევროპაში ცხოვრობს იასონთან, ჰყავს შვილები, აღმოჩნდა რომ, ევროპული კანონის მიხედვით, მაინც არ ითვლება ამ მიწის შვილად, „უცხოა“, „ჩამოსულია“, „ბარბაროსია“, „არალეგალია“, „უუფლებოა“, ის „ანტი მოქალაქეა“, რადგან ამ მიწის მოქალაქეობისთვის ევროპული კანონების თანახმად, იასონთან ცხოვრების 30 წელია საჭირო. მედეა აქაც გამარჯვებული და ძლიერი ქალია, რომელიც დაუპირისპირდა ფსევდო კანონებს, ბიუროკრატias და ხმა აიმაღლა მათ წინააღმდეგ, ამით კი უფრო მეტად ევროპელად წარმოგვიჩინა თავი. ბუღადის მედეა მებრძოლი, თანამედროვე ქალია, ის ბედს არ ეგუება, არ ჩერდება და ბოლოს გამარჯვებულად გამოდის.

შვილების საკითხი ლ. ბუღადის პიესაშიც აქტუალურია, ისინი აქაც მთავარი დაზარალებულები არიან როგორც დედის, ასევე მამის მხრიდან; მათ ორივე მშობელი სწირავს: „როცა გკითხავენ, სად არიან შენი შვილები, ასე უპასუხე: მე შვილები აღარ მყავს, ისინი ცოლმა მომიკლა. ან ასე - ცოტა უფრო რთულად - ისინი მკვდრები არიან ჩემთვის. ან მე ვარ მათთვის მკვდარი”.

ლაშა ბუღადის „ანტიმედეა“ თითქოს აცოცხლებს კოლხი მედეას ტკივილებს და ცხადად წარმოაჩენს, თუ რა სირთულეების გადატანა უწევთ ქართველ ემიგრანტ ქალებს უცხო ქვეყნებში, რომ არ დაკარგონ საკუთარი თავი და ღირსება.

კოლხი მედეას არქეტიპი, შეიძლება ითქვას, ყველა ემიგრანტ ქართველ ქალში დღესაც ცოცხალია და იბრძვის გადასარჩენად. ემიგრანტობა (ბარბაროსობა) არ ნიშნავს საკუთარი პიროვნების დაკარგვას და ღირსების დათმობას - შეიძლება იყო უცხოელი სხვა ქვეყანაში, მაგრამ იყო ღირსეული მოქალაქე. ამით მედეა თანამედროვე ევროპულ სტერეოტიპებსაც არღვევს.

5.1.2. ნინო ხარატიშვილი - „ჩემი და შენი გული“ (მედეა)

ცნობილი თანამედროვე ევროპელი ქართველი მწერლის - ნინო ხარატიშვილის პიესა „ჩემი და შენი გული“, მედეას მარადიული ისტორიის განსაკუთრებულ მოტივს - „სიყვარულს“ უსვამს ხაზს და სრულიად ახლებური ინტერპრეტაციით გვთავაზობს უკვდავი მითის სიუჟეტს. ეს პიესა ორ შეყვარებულ ადამიანზეა; ავტორი დეტალურად

აღწერს მათ შინაგან სამყაროს და ემოციურ მდგომარეობას, რადგან ხარატიშვილის პერსონაჟებს ბრძოლა უწევთ გარშემო არსებულ რეალობასთან და მდევარი ბედის სიმუხთლესთან.

ავტორს ნაწარმოებში მხოლოდ რამდენიმე აუცილებელი პერსონაჟი ჰყავს: მედეა - კოლხეთის მეფის აიეტის ქალიშვილი, იასონის ცოლი; იასონი - იოლკოსის დევნილი მბრძანებელი; ნია - მედეას მოახლე; კრეონი - კორინთოს მეფე; გლაუკე - კრეონის ქალიშვილი; ორი ბიჭი - მედეას და იასონის შვილები. მოქმედების ადგილი არის კორინთო, მოქმედების დრო კი - მარადისობა. ავტორი ამით ხაზს უსვამს, რომ მედეას მითოსი და მედეას ამბავი, სიყვარული, ღალატი და შურისძიება (მსხვერპლშეწირვა) მარადიული ამბებია: „თუ სიყვარული გინდა, ყველა საზღვარი უნდა გაარღვიო, მაგრამ, თუ სიყვარულს გაგიწილებენ,/რადა დარჩება სიმუხთილის მეტი?“

მედეა ნ. ხარატიშვილის პიესაშიც სიგიჟემდე შეყვარებული ქალია, რომელიც მზადაა, სიყვარულისთვის გაწიროს ყველა და ყველაფერი; ის სიყვარულის (იასონის) ტყვეა, „მის ნეკნებში გამომწყვდეული“, რომელსაც ამ სიყვარულის გარეშე „ეს სამყარო არაფრად უღირს“.

მედეას არაამქვეყნიური, სიგიჟის ზღვრამდე მისული საბედისწერო სიყვარულის წინაშე ყველა მარცხდება, იასონიც და თვით მედეაც, რომლებიც შვილების დახოცვის შემდეგ თავს იკლავენ; ეს კი არც მედეას გამარჯვებაა, უფრო „მარცხის ტოლფასი გამარჯვებაა“.

5.1.3. პაატა ციკოლია - „მედეა“ (s01e06)

პაატა ციკოლია რეჟისორია, რომლის ბიოგრაფიას მიეკუთვნება არაერთი ექსპერიმენტული სპექტაკლის დადგმა. შეიძლება, ითქვას, რომ ავტორი ყველაზე უფრო რადიკალური მედეას მიმართაა, მისთვის ნაკლებად მნიშვნელოვანია ეროვნული იდენტობის საკითხი, მითოსური არქეტიპები და ა.შ. მას უფრო აინტერესებს, ზოგადად, თანამედროვე ევროპული ლიტერატურის აქტუალური პრობლემები: ემიგრანტის მდგომარეობა უცხო ქვეყანაში, გენდერული უთანასწორობა და სხვ.

პიესაში მოქმედება იწყება კოლხეთის მთებში; უკვე გარდაცვლილია მეფე აიეტი, 40 წელია გასული მედეას ამბიდან, მაგრამ ის არავის დავიწყებია, ახსოვთ მისი ხმა და კივილი: „ეს მე ვარ, მედეა!“.

პიესის მთავარი სიუჟეტური სიახლე ისაა, რომ მედეა სამსჯავროზე გაჰყავთ საკუთარ ოჯახის წევრებს; საშინლად დამცირებული მედეა, შერცხვენილი მთელი კოლხეთის წინაშე, განიზრახავს შურისძიებას მთელ სამყაროზე; მედეა არ არის იასონზე შეყვარებული ქალი და არც იასონს გაუტაცებია ოქროს საწმისი, პირიქით - მედეა, რომელიც დაუპირისპირდა მამას და ძმას, გაიქცა კოლხეთიდან და მან თან წაიღო საწმისიც მათ დასასჯელად; მისი მიზანია მისი ოჯახის განადგურება და კოლხეთის დამხოვა, ძველი დიდების წართმევა. ავტორი მედეას მიმართ დაუნდობელია, უფრო მეტიც - ცინიკური და სარკასტული. მედეა მისთვის სასტიკი მკვლეელია: „ეს მე ვარ, მედეა, სასტიკი მკვლეელი“.

5.1.4. გურამ მგელაძე - „მედეა“

გურამ მგელაძის „მედეა“ თანამედროვეობას ასახავს და ყველასგან განსხვავებული სიუჟეტით გამოირჩევა, მოქმედების ადგილი ჩვენი ეპოქაა, ეს პიესა შედგება 5 სცენისგან (I - მედიაქაოსი; II - გულახდილი საუბრები; III - ინტერმედია; IV - აქციები, ათენი და სხვა...; V - დემონტაჟი ანუ Deus Ex machina). მართალია, სიუჟეტი აგებულია ევრიპიდეს „მედეას“ მიხედვით, მაგრამ განსაკუთრებით საინტერესოა ავტორის განსხვავებული, პარადოქსული ინტერპრეტაცია საინფორმაციო პორტალების, სოციალური ქსელების, ტელევიზიის, ინტერვიუების, ტოკ შოუების და ა.შ. ფონზე, ბათუმში, ერას მოედანზე, აღმართული ყველაზე ტრაგიკული ქართველი ქალის – კოლხი მედეას ძეგლის გაცოცხლება.

ავტორმა მედეას პერსონაჟი ფემინისტურ ჭრილში წარმოაჩინა; მის ირგვლივ აზრთა დიდი სხვადასხვაობაა: ვინაა მედეა, „ჩვენი საამაყო ისტორიის“ ნაწილი? სამშობლოს მოღალატე და შვილების მკვლეელი დედა? თავისუფალი და დამოუკიდებელი ქალი, რომელიც ევროპული ღირებულებების მატარებელია? ყველა მედეას თავის მოწინააღმდეგე და მომხრე ჰყავს, ზუსტი პასუხები კი ამ შეკითხვებზე არავის აქვს. მთელი პიესა გაჟღენთილია ირონიითა და სარკაზმით.

პიესის დასკვნით, მეხუთე, სცენაში ნაჩვენებია მედეას ქანდაკების დემონტაჟი, რაც არის სიმბოლო, ზოგადად, კულტურის უარყოფისა და განადგურებისა. აღმოჩნდა, რომ ჩვენ ისევ მივატოვეთ, უარვყავით და არ მივიღეთ მედეა. ბოლოს მედეა ისევ უბრუნდება თავის მითოსურ საწყისებს, ჰელიოსის წიაღს.

5.2. „მედეას დაბრუნება - შეცვლილი სტერეოტიპები“

კვლევის პროცესმა განაპირობა ლიტერატურულ ტექსტებს მიღმა გვეკვლია მედეას უკვდავი მითის მიმართ არსებული დამოკიდებულებები, რადგან მედეა იყო განწირული, მიუღებელი და მიტოვებული ქართული საზოგადოების მიერ საუკუნეების განმავლობაში.

ჩვენ შევეცადეთ, კვლევა ჩაგვეტარებინა ბოლო 5 წლის ფარგლებში იმ სტუდენტებთან (რაოდენობა 600 - მდე), რომლებიც უშუალოდ შეისწავლიან ანტიკურ მითოსს და ლიტერატურას და მედეას ლიტერატურული პერსონაჟი მათთვის კარგად ნაცნობია. ამ სტუდენტებისთვის საგანგებოდ შევადგინეთ კითხვარი:

- ვინ არის თქვენთვის მედეა (შვილების მკვლელი დედა, შურისმაძიებელი ცოლი, სამშობლოს მოღალატე, „უცხო“, გენდერული თანასწორობისთვის მებრძოლი, პირველი ფემინისტი ქალი) ?
- თქვენი აზრით, დამნაშავეა თუ არა მედეა?
- რომელ დანაშაულში სდებთ მას ბრალს (შვილების მკვლელობა, სამშობლოს ღალატი, ძმის მკვლელობა / არცერთი, ყველა) ?
- ჩამოაცილებდით თუ არა მედეას შვილების მკვლელის „იარლიყს“ და რატომ?
- უცხოეთში მოხვედრისას იტყოდით, თუ არა, რომ „მედეას ქვეყნიდან“ ხართ?
- დაწერეთ რამდენიმე წინადადებით: თქვენი აზრით დღეს რომ მედეას ეცხოვრა, როგორ მოიქცეოდა? შურს იძიებდა?
- თქვენი აზრით, მედეამ მორალური კანონი დაარღვია, თუ იურიდიული?
- ეთანხმებით თუ არა, რომ მედეას ძეგლი დგას ქალაქის (ბათუმის) ცენტრში?
- შესაძლებლობა რომ გქონდეთ, მედეას სამშობლოში დააბრუნებდით?

კვლევის შედეგები საინტერესოა და დასკვნების გამოტანის საშუალებასაც გვაძლევს:

- კითხვაზე იყო თუ არა მედეა დამნაშავე, გამოკითხულ სტუდენტთა 55% - მათქვამს, რომ ის უდანაშაულოა, ხოლო 20%-მა ის დამნაშავედ მიიჩნია, 25% - თვლის, რომ ამ შეკითხვაზე ერთმნიშვნელოვანი პასუხის გაცემა არ შეუძლიათ და მათი დამოკიდებულება მედეას მიმართ ამბივალენტურია: ისინი მედეას დამნაშავედ თვლიან შვილების მკვლელობაში, მაგრამ იასონზე შურისძიებაში უდანაშაულოდ მიიჩნევენ;
- შეკითხვაზე, რომელ დანაშაულში სდებთ ბრალს მედეას, უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ის დამნაშავეა შვილების მკვლელობაში, სხვა ჩამოთვლილი ვარიანტებიდან (სამშობლოს ღალატი/ძმის მკვლელობა) უდანაშაულოდ თვლიან, რადგან მიიჩნევენ, რომ მედეას იასონი უყვარდა, ეს მისი სიყვარულის გამო ჩაიდინა და თითქოს ამით ამართლებენ კიდეც; ამ შემთხვევაშიც 75% თვლის, რომ მედეა არცერთ მის მიერ ჩადენილ დანაშაულში არ იყო დამნაშავე, რადგან ის გარემოების მსხვერპლი იყო და სხვა გზა არ ქონდა.
- შეკითხვაზე, თუ ვინ არის მედეა, პასუხი უმრავლეს შემთხვევაში იყო, რომ ის მკვლელი დედა და შურისმაძიებელი ცოლია, ხოლო 25% ამბობს, რომ ის იყო გენდერული თანასწორობისთვის მებრძოლი პირველი ფემინისტი ქალი.
- მომდევნო შეკითხვას - თუ რამდენად ახლდა ემოციური აფექტი მედეას მიერ შვილების მკვლელობის თემას (ვთქვათ, რომ მართლა დახოცა მედეამ შვილები), სტუდენტების უმრავლესობა კვლავ მიიჩნევს, რომ ეს არ იყო აფექტური მდგომარეობა და განზრახ ჩაიდინა მედეამ, გააზრებულად და წინასწარ დაგეგმილად; მხოლოდ 25% მიიჩნევს, რომ ეს აფექტური მდგომარეობა იყო, რომ განრისხებულმა მედეამ თავი ვეღარ მოთოკა და ჩაიდინა დანაშაული, რომლის გამოც თავადაც ძალიან დაიტანჯა.
- შეკითხვაზე - ჩამოაცილებდით, თუ არა მედეას შვილების მკვლელის „იარლიყს“ და რატომ, სტუდენტების უმრავლესობამ, მიუხედავად ყველაფრისა და მათი აქამდე გაცემული პასუხებისა, აღნიშნა, რომ, დიახ, ჩამოაცილებდნენ; თუმცა, 31% თვლის, რომ მედეას ეს იარლიყი არ შეიძლება მოვაშოროთ, რადგან მან თავად მიიღო ეს გადაწყვეტილება და მანვე გამოუტანა

საკუთარ თავს განაჩენი; ასევე 43% - მა აღნიშნა, რომ ამ „იარლიყის“ გარეშე მედეა დაკარგავდა პოპულარობას რითაც მას მთელი მსოფლიო იცნობს.

- შეკითხვაზე, უცხოეთში მოხვედრისას იტყოდით თუ არა, რომ მედეას ქვეყნიდან ხართ, სტუდენტების დიდი ნაწილი დადებით პასუხს სცემს და მიიჩნევს, რომ აუცილებლად იტყოდნენ, რომ მედეას ქვეყნიდან არიან, რადგან მათ კარგად იციან, რომ ეს პერსონაჟი მსოფლიო მასშტაბით აღიარებულია; თუმცა 9%-მა აღნიშნა, რომ დამალავენ მედეასთან არსებულ ეთნიკურ კავშირს.
- მედეას ძეგლთან დაკავშირებით დასმულ კითხვას სტუდენტთა დიდი ნაწილი პასუხობს, რომ ეს ძეგლი უნდა იყოს საქართველოში; მეტიც 64%-მა აღნიშნა, რომ ეს ძეგლი ყველა ქვეყანაში უნდა იდგეს, როგორც სიმბოლო „ძლიერი ქალისა“.
- კითხვაზე, მედეამ მორალური კანონი დაარღვია თუ იურიდიული, რაზეც 35%-მა უპასუხა, რომ დაირღვა მორალური კანონი, ხოლო 55% პასუხობს, რომ დაირღვა იურიდიული კანონი და მედეა, სწორედ, კანონის წინაშე დამნაშავე და აქ მორალი არაფერ შუაშია; 10% გვეუბნება, რომ მედეამ დაარღვია როგორც მორალური, ასევე იურიდიული კანონიც, გააჩნია რომელიმე მხრიდან შევხედავთ მის დანაშაულს.
- შეკითხვაზე, დააბრუნებდით, თუ არა მედეას სამშობლოში, სტუდენტთა უმრავლესობა პასუხობს რომ დიახ, ისინი მედეას, ყველაფერის მიუხედავად, მაინც დააბრუნებდნენ მშობლიურ მიწაზე; მხოლოდ 6%-მა თქვა უარი მედეას სამშობლოში დაბრუნებაზე. რამდენიმე სტუდენტმა უპასუხა, რომ იმიტომაც დააბრუნებდა მედეას სამშობლოში, რომ ის კიდევ უფრო მეტად დატანჯულიყო საკუთარი საქციელის გამო.
- კითხვაზე - თქვენი აზრით, დამნაშავე მედეაა, თუ იასონი, 80%-მა უპასუხა, რომ დამნაშავე იასონია, რადგან მისმა საქციელმა აიძულა მედეა, ასე მოქცეულიყო, თუმცა, ასევე აღნიშნავენ იმასაც, რომ იასონის დანაშაული არ ამართლებს მედეას საქციელს.

თანამედროვე ქართველი მკითხველი მეტ თანაგრძნობას ამჟღავნებს კოლხი მედეას მიმართ; ახალგაზრდები მედეას დანაშაულს უკვე იურიდიული ასპექტით განიხილავენ და ცდილობენ, მასში დაინახონ ფემინისტი ქალი, რომელიც იბრძვის საკუთარი უფლებების დასაცავად. ამგვარი შეფასებების საფუძველი ისიცაა, რომ თანამედროვე ავტორებმა მედეას პერსონაჟს ახალი სიცოცხლე შესძინეს და რომ ქართულ სალიტერატურო სივრცეში მოხდა მედეას პერსონაჟის ახლებური გადააზრება, რაც გამოიხატება მისთვის განსხვავებული როლისა და ფუნქციის მინიჭებით და პერსონაჟის თანამედროვე რეკონსტრუქციით.

ძირითადი დასკვნები

1. მედეას მითოპოეტური სახე რთული და მრავალშრიანია; მის ასეთ მასშტაბურობას იწვევს არგონავტების მითის სიუჟეტში გამოკვეთილი ისტორიული, კულტურული, რელიგიური, სოციალური და ფსიქოლოგიური პლასტები, რაც ზემოქმედებს მითის მთავარი პერსონაჟის მხატვრულ სახეზე. არგონავტების მითის „ინფორმაციულმა სქემამ“ საუკუნეების განმავლობაში მრავალი ტრანსფორმაცია განიცადა და მედეას არქეტიპული მითოსურ-ისტორიულ-მხატვრული პერსონაჟიც მრავალი ვერსიით გაცოცხლდა ანტიკურ (ბერძნულ-რომაულ) და ევროპულ ლიტერატურაში, ბოლო ათწლეულებში კი აქტუალური გახდა ქართული მწერლობისთვისაც.

2. ჩვენამდე მოღწეულ ანტიკურ ლიტერატურაში მედეას მითოპოეტური სახის შტრიხები, ძირითადად, შენარჩუნებულია, თუმცა პერსონაჟის ლიტერატურული ინტერპრეტაციები მაინც განსხვავებულია, რაც განპირობებულია ავტორთა ინდივიდუალური ხედვით და მათი თანადროული ლიტერატურულ-ფილოსოფიური ტენდენციების გავლენით.

3. კლასიკურმა ბერძნულმა ლიტერატურამ (ლირიკა, დრამა, ეპოსი) მედეა გამოიყვანა მითის ჩაკეტილი კონსტრუქციიდან და აქცია ლიტერატურულ პერსონაჟად, მას მისცა საუბრის, მოქმედების, შეცდომის, სიყვარულის და თავგანწირვის, სიძულვილის, შურისძიების უფლება; უდიდესი მასშტაბის ტრაგიზმით, დრამატიზმით და ემოციურობით იგი დაახლოვა მკითხველთან და უკვდავება შესძინა მას.

4. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მედეას ევრიპიდესეული ინტერპრეტაცია - შვილების მკვლელი დედის მოტივის შემოტანით ევრიპიდემ განსაკუთრებული ტრაგიზმი შესძინა მედეას პერსონაჟს და დიდი გავლენა მოახდინა შემდეგდროინდელ ანტიკურ და ევროპულ ლიტერატურაზე.

5. განსხვავებული სახით წარმოგვიდგება მედეა მეოცე საუკუნის ევროპულ ლიტერატურაში, სადაც მედეას ლიტერატურული პერსონაჟის გადააზრება მოხდა არქაული მითის ფემინისტურ ჭრილში: ა) გენდერული უთანასწორობის განხილვა; ბ) პოსტკოლონიური პერსპექტივით წარმოჩენა, როგორც „სხვა“, უცხო კულტურის წარმომადგენლისა; გ) ფსიქანალიზით მიდგომა, სადაც ყურადღება მახვილდება მედეას სულიერ ტრავმებზე და მის შინაგან სამყაროზე; დ) სოციალური კრიტიკის თვალთახედვით

გაანალიზება, როცა ავტორები მედეას ისტორიას იყენებენ თანამედროვე საზოგადოების პრობლემების წარმოსაჩენად და სხვ.

6. პარადოქსულია, რომ მსოფლიო ლიტერატურის ასეთი მასშტაბური და მნიშვნელოვანი პერსონაჟი ქართულ ლიტერატურაში საკმაოდ გვიან ჩნდება; ქართველი ავტორების ეს „საუკუნოვანი დუმილი“ იმით აიხსნება, რომ მედეას ბერძნული მითოსის პერსონაჟად მიიჩნევდნენ და, ამავე დროს, სამშობლოს, ოჯახის, მამის მოღალატე, ძმის და შვილების მკვლელი დედის სახე ეწინააღმდეგებოდა ქართულ ლიტერატურაში საუკუნეების განმავლობაში დამკვიდრებულ ქართველი ქალის - „ქართლის დედის“ სტერეოტიპს.

7. ერთ-ერთი პირველი, ვინც გახედა და ქართულ მწერლობაში მედეა, როგორც პერსონაჟი, შემოიყვანა, აკაკი წერეთელი იყო. მან მედეას მხატვრული სახე ჩვენი ქვეყნის ტრაგიკული ბედის სიმბოლოდ გაიაზრა: უცხო ძალების გამო, თავისუფლების დაკარგვის ტრაგედია.

8. მეოცე საუკუნის ქართველი მწერლებიც (ლირიკა, პროზა), ინტერესდებიან მედეას მითოსით და ისტორიით კოლხეთში, ოქროს საწმისით, რომელიც მიიჩნევა კოლხური ცივილიზაციის სიმდიდრისა და უძლეველობის სიმბოლოდ; საუბრობენ მის მიერ სამშობლოს ღალატზე და ძმის მკვლელობაზე (თანამონაწილეობაზე), თუმცა არაფერს ამბობენ შვილების მკვლელობაზე, რადგან ვერ ხსნიან და არ ესმით მედეას ამ ირაციონალური ქცევის მიზეზი: „რა შეიძლება მომხდარიყო, ან როგორ უნდა მომხდარიყო /ან რატომ უნდა მომხდარიყო ასე...“.

9. XXI საუკუნის უახლეს ქართულ ლიტერატურაში მედეას მხატვრული პერსონაჟი განსხვავებული ინტერპრეტაციებით წარმოგვიდგება, განპარცულია მითოსური საბურველისგან, ის ერთი ჩვეულებრივი ქალია, მიტოვებული, მოტყუებული, შეურაცხყოფილი და იმედგაცრუებული, რომელიც იბრძვის ოჯახის, შვილების გადარჩენისთვის. ავტორებმა მედეას მხატვრული პერსონაჟი დაუახლოვეს თანამედროვე საზოგადოების აქტუალურ პროცესებს, უპირველეს ყოვლისა, ემიგრანტი ქალების თემას, რაც, შეიძლება ითქვას, ჩვენი ქვეყნის ისტორიის ბოლო ათწლეულების მთავარი დრამატული ნარატივია. მედეას მითოპოეტური სახე, დეკონსტრუქციის და დემითოლოგიზაციის შედეგად, თითქოს კარგავს წარსული დიდებულების,

ღვთაებრიობის, ნიშნებს, მაგრამ ახალ სოციალურ-ეკონომიკურ-პოლიტიკურ ვითარებაშიც მისი ახალი ჰიპოსტასი ვერ თავისუფლდება არქექტიპული იდენტობისგან: ერთი მხრივ, მედეა კვლავ ის ქალია, რომელიც ტოვებს სამშობლოს და სწირავს (აობლებს, სულიერად კლავს) შვილებს, მათ ხშირად ტოვებს ბედის ანაბარა და მათთვის გადაულახავი წინააღმდეგობების წინაშე, მძიმე ფსიქოლოგიური ტრავმებითა და დრამებით; მეორე მხრივ, ის ისევ ის ქალია, რომლისთვისაც უმთავრესია პიროვნული ღირსება, შინაგანი თავისუფლება, საკუთარი ბედის და პიროვნული იდენტობის არ დათმობა, რითაც, ის ემანსიპაციის სიმბოლოა.

10. თანამედროვე ავტორებმა მედეას პერსონაჟს ახალი სიცოცხლე შესძინეს - ქართულ სალიტერატურო სივრცეში მოხდა მედეას პერსონაჟის ახლებური გადააზრება, რაც გამოიხატება მისთვის განსხვავებული როლისა და ფუნქციის მინიჭებით და პერსონაჟის თანამედროვე რეკონსტრუქციით.

11. საგულისხმოა, რომ XXI საუკუნეში მედეას მრავალათასწლოვანი მითოპოეტური სახე კვლავ აფორიაქებს თანამედროვე ავტორების, შესაბამისად - მკითხველების, შემოქმედებით ფანტაზიას. ის ფაქტი, რომ მედეას მხატვრული პერსონაჟი დღეს ასეთი აქტუალურია, მეტყველებს ამ არქექტიპული პერსონაჟის მასშტაბურობასა და მარადიულობაზე.

12. მედეა, როგორც არქექტიპი, არის მარადიული სახე - სიმბოლო, ეროვნული იდენტობის, კულტურული და ცივილიზაციური კოდი, რომელიც კიდევ არაერთხელ გაცოცხლდება ლიტერატურასა და ხელოვნებაში: „ქვეყნად ხომ იმდენი მედეა არსებობს, რამდენიც ამა თუ იმ შემოქმედებმა შექმნეს”.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები აისახა შემდეგ

პუბლიკაციებში:

1. „კოლხი მედეა XXI საუკუნის დრამატურგიაში” - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ნიკო ბერძენიშვილის ინსტიტუტი (შრომები XVI) - ინტერდისციპლინარული საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია - „შავიზღვისპირეთი ცივილიზაციათა გზაჯვარედინზე - I”. მასალები. ISSN 1512-4991 „ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი” – 2023, გვ. 927 – 934.
2. „მედეა-თავისუფლების სიმბოლო ჟან ანუის დრამატურგიაში” - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ნიკო ბერძენიშვილის ინსტიტუტი - საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია - „შავიზღვისპირეთი ცივილიზაციათა გზაჯვარედინზე - IV” (იბეჭდება).
3. „ანდრეას ფლურაკისი - „მედეას ბურკა” - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის დეპარტამენტის საერთაშორისო სამეცნიერო ელექტრონული ჟურნალი „აღმოსავლეთმცოდნეობის მაცნე” ტომი, VIII, ნაწილი 2. ISSN 2587-490X, E – ISSN 2720 -8168, გვ. 565 – 575.
4. „მედეა თანამედროვე ქართველი პოეტების შემოქმედებაში” - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, „ჰუმანიტარული მეცნიერებები ინფორმაციულ საზოგადოებაში” - IV – openjournals.ge (ჩაშვებულია დასაბეჭდად).
5. გრიგოლ რობაქიძე - „ მედეას ნაწნავები” - ბსუ ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტის შრომათა კრებული - „ფილოლოგიური მაცნე”, მე-8 ტომი. ISSN 2587-4799, E-ISSN 3088-4381, გვ. 138 – 148.
6. „მედეა - „კოლხეთის მეფის ბრძენი ასული” მანანა ჩიტიშვილის პოეზიაში” - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი - სტუდენტთა სამეცნიერო კონფერენცია, 2019 – ISBN 978-9941-488-36-8; გვ. 465- 469.